

Osuustoiminta ja poliittisuus 1920-luvun *Pienviljelijä*-lehdessä

Pentti Strömmer

Sivuainetutkielma

Suomen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden
tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2015

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck – järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

STRÖMMER, PENTTI: Osuustoiminta ja poliittisuus 1920-luvun *Pienviljelijä*-lehdessä

Sivuainetutkielma, 47 s.

Suomen historia

Tammikuu 2015

Tämän sivuainetutkielman aiheena on pienviljelijäliike. Kysymykseni on, miten pienviljelijäliikettä tuotiin esille *Pienviljelijä*-lehdessä? Aihetta lähestytään osuustoiminnan ja poliittisuuden kautta. Osuustoiminnan ja poliittisuuden tutkiminen keskittyy tutkimuksessani lehden kyseisistä aiheista käsittelemiin artikkeleihin. Osuustoiminta nähdään tässä tutkimuksessa taloudellisena yhteistoimintana, jossa päämääränä on parantaa siihen osallistuvien taloudellista asemaa. Poliittisuus puolestaan nähdään työväenaatteena, vasemmistolaisuutena. Pienviljelijä on tutkimuksessani itsenäinen maatalonviljevä henkilö, joka on torpparivapautuksessa lunastanut muutaman hehtaarin suuruisen maatilan itsensä ja perheensä elatukseen.

Olen käyttänyt metodina historiallis-kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta pyrkien pelkistämään havaintoja ja sitä kautta ratkaisemaan arvoituksen eli vastaamaan niihin kysymyksiin, joita olen tutkielmalleni asettanut. Tutkimukseni pääasiallinen lähdeaineisto on vuosina 1920—1929 ilmestyneet *Pienviljelijä*-lehden numerot. Alkuperäisaineiston lisäksi käytän tutkimuskirjallisuutta, josta tärkeimmäksi nousee Arvo Santosen väitöskirja *Järjestäytymiskysymys ja pienviljelijäjärjestöjen vakiintuminen Suomessa*. Tutkimus maatalouden pienviljelyspoliittisesta murrosvaiheesta 1930-luvun alkuun mennessä. Muuta tutkimuskirjallisuutta olen käyttänyt soveltuvin osin

Poliittisuus liittyy tutkimuksessani lehden artikkeleihin, jotka käsittelevät sekä osuustoimintaa että kunnallis- ja eduskuntavaaleja. Yhteistä molemmissa oli poliittisuuden muuttuminen vuosikymmenen aikana. Vuosikymmenen alussa lehden kannat poliittisuuteen olivat selkeitä, mutta tultaessa vuosikymmenen lopulle niitä pyrittiin häivyttämään ja tilalle tulivat kannanotot, joissa korostettiin pienviljelijäin ammatillisen ja taloudellisen aseman parantamisen merkitystä. Osuustoiminnassa poliittisuus näkyi vaihtoehtona kapitalistiselle talousjärjestelmälle. Osuustoiminnan avulla oli mahdollista saavuttaa sosialistinen järjestelmä. Vaalien alla kirjoittajat olivat huolissaan äänestämisestä ja siitä, että lehden lukijat osasivat valita oikeat ehdokkaat. Alku vuosikymmenellä vaihtoehto ilmaistiin selkeästi, työväen ehdokkaat. Loppuvuosikymmenellä lehdessä ei haluttu selkeästi määrittää ketä tuli äänestää. Lehti ilmoittikin olevansa puolueeton vaalitaisteluiden melskeessä.

ASIASANAT: pienviljelijät, torpparit, osuustoiminta, poliittisuus, eduskuntavaalit, kunnallisvaalit, 1920-luku, Pienviljelijäin Liitto, Pienviljelijäin Keskusliitto, *Pienviljelijä*-lehti

Sisältö

1. Johdanto	1
1.1. Kysymyksenasettelu ja rajaukset	1
1.2. Käsitteet ja metodi	3
1.3. Lähteet ja aiempi tutkimus	7
2. Torpparista pienviljelijäksi	10
2.1. Torpparikysymys ratkeaa	10
2.2. Pienviljelijäliittojen synty	15
3. Yhteistoimintaan yhtyneinä ovat vähäväkisetkin voimakkaita	20
3.1. Pienviljelijät osallistukaa osuustoimintaan!	20
3.2. Osuustoiminta auttaa ja sivistää pienviljelijää	26
4. Edustajia valitsemaan, pienviljelijät!	32
4.1. Kunnallisvaalit pienviljelijän näkökulmasta	32
4.2. Pienviljelijät valtiollisissa vaaleissa	36
5. Lopuksi	42
LÄHTEET	45

1. Johdanto

1.1. Kysymyksenasettelu ja rajaukset

Torpparien asema Suomessa oli noussut keskeiseksi kysymykseksi jo 1800-luvun loppupuolella. Valtiopäivät käsittelivät asiaa 1900-luvun alussa vuosittain. Lopullinen ratkaisu asiaan saatiin vasta itsenäisyyden jälkeen, jolloin säädettiin torpparivapautuslaki. Torpparilait nähtiin asutuksellisenä toimenpiteenä, jonka yhteiskunnalliset perustelut ja toteutustapa olivat yhteydessä varsinaisen asutustoiminnan kanssa.¹ Suomessa asutustoiminnan tarkoituksena oli tervehdyttää yhteiskuntaa, sen oli osoittanut vuoden 1918 sisällissota tarpeelliseksi. Toisaalta tarkoitus oli saada maan omavaraisuus elintarvikkeiden suhteen paremmaksi. Tämä onnistuisi tehokkaasti itsenäisillä pientiloilla. Taus-talla oli vuosin 1917—1919 elintarvikepula, mutta myös Ranskassa jo 1700-luvulla syntynyt ajatus siitä, että maatalous tuottaisi parhaiten intensiivisesti viljellyillä pientiloilla. Suomeen ajatus kulkeutui 1800-luvun lopulla Tanskasta, jossa oli luotu maareformien avulla menestyviä pientiloja. Asutuspolitiikalla saatiinkin kohennettua entisten torpparien toimeentuloa tuntuvasti. Viljely tehostui, rakennuksia uudistettiin ja henki oli kaiken kaikkiaan toinen kuin entisessä torpassa. Voidaankin puhua varsinaisesta pienviljelysideologiasta.²

Olen itsekin kasvanut lapsuuteni pienviljelysympäristössä. Kotonani isovanhempani viljelivät muutamaa hehtaaria maata ja pieneen tilaan kuului lisäksi kolme lehmää, vasikka tai pari, hevonen ja kotikissa. Isoisäni kävi ajoittain muissa töissä ja isoäiti hoiteli pientilan töitä. Vanhempani kävivät töissä ja autoivat tilan askareissa työnsä lomassa. Lapsille oli omat työnsä etenkin kesäisin heinän teossa ja syyspuolella viljan korjuussa ja loppusyksystä perunannostossa.

Viljelys loppui äidinäitini kuoltua. Isoisäni ja vanhempani eivät halunneet jatkaa maatalouden parissa, joten viljelyksessä olleet pellot laitettiin pakettiin ja niiden annettiin pikkuhiljaa metsittyä. Pienviljelysasiasta kiinnostuin, voisi sanoa uudelleen, kun Suomen maatalousmuseo Sarassa järjestettiin maataloutta käsittelevä seminaari. Silloinen aineopintojen seminaarin vetäjäni Jari Niemelä suositteli tilaisuutta. Eräässä esitelmässä käsiteltiin pienviljelystä ja etsiessäni aihetta sivuainetutkielman päätin perehtyä tarkemmin asiaan, johon olin jo lapsuudessani saanut konkreettista tuntumaa.

---

¹ Vihola 2004, 356, 362.

² Virrankoski 2009, 799.

Tutkiessani aihetta enemmän kiinnostukseni kohdistui pienviljelijöiden hyväksi toimineeseen Pienviljelijäin Liittoon ja sen äänenkannattajaan *Pienviljelijään*.

Tutkimukseni aiheena on pienviljelijäliike. Kysyn, miten pienviljelijäliikettä tuotiin esiin pienviljelijöille suunnatussa *Pienviljelijä*-lehdessä. Lähestyn kysymystä tutkimalla ensimmäiseksi sitä, miten osuustoimintaa käsiteltiin lehden sivuilla. Osuustoiminnan voi nähdä pienviljelijää auttavana ja hänen toimintaansa niin taloudellisesti kuin yhteiskunnallisesti helpottavaksi toiminnaksi. Osuustoiminnan lähtökohtana on useamman pienen toimijan yhteenliittymisellä hankkia tarvittavia koneita ja muita apuvälineitä, saada tuotteensa myytyä tuottavaan hintaan ja muutenkin yhteistoiminnalla edesauttaa pienviljelijän selviytymistä.³ Osuustoiminta on omissa muistoissani lähinnä siinä, että vanhempani olivat molemmat töissä paikallisessa osuuskaupassa ja kotiimme tuli *Pellervo*-lehti.

Toiseksi tutkin pienviljelijäliikettä poliittisena kysymyksenä. Kysyn miten poliittisuus ilmeni lehden sivuilla käsiteltäessä pienviljelijän asioita? Tarkasteluni näkökulmana on, miten lehden sivuilla tuotiin esille osallistuminen kunnallisiin ja valtiollisiin vaaleihin. Puoluepolitiikka oli vahvasti mukana luotaessa itsenäisiä pienviljelmiä ennen 1920-lukua ja myös kyseisellä vuosikymmenellä, jolloin runsaslukuinen pienviljelijäväestö oli jo muodostunut Suomeen. Jo vuonna 1906 olivat sosiaalidemokraatit olleet järjestämässä torpparikokousta Tampereella. Tuolloin torpparien oli saatava itselleen liittolaisia ja sopivaksi ryhmäksi muodostuivat työläiset. Torpparien oli liittouduttava sosiaalidemokraattien kanssa yhteiseen luokkataisteluun liittymällä työväenyhdistyksiin osastoittain tai yksityisinä jäseninä. Pienviljelijäin sieluista 1920-luvulla taisteli vasemmiston lisäksi myös oikeisto. Vasemmistolainen ajattelu pyrki yhdistämään pienviljelijät palkkatyöläisiin ja oikeiston ajatusmaailmassa he olivat itsenäisiä yrittäjiä ja tuottajia.⁴ Poliittisuus on tutkimuksessani vasemmistolaista, työväenliikkeen ilmenemistä lehden sivuilla.

Aineistollisesti ja ajallisesti rajaan tutkimukseni 1920-luvulla ilmestyneisiin *Pienviljelijä*-lehden numeroihin. Aikajaksolla käsiteltiin lehden sivuilla osuustoimintaan liittyviä asioita sekä eduskunta- että kunnallisvaalikysymyksiä. Lehden kannalta rajaus on hyvä aloittaa vuoden 1920 numeroista, koska kyseessä on *Pienviljelijä*-lehden ensimmäinen vuosikerta. Vuosikymmenen loppupuolella, vuoden 1928 vuosi-

---

³ Sunila-Brander-Nylander 1928, 447.

⁴ Santonen 1971, 76, 253.

kerrasta alkaen, käsittelemäni aiheet alkoivat loppua ja lehdessä olleet artikkelit käsitteivät enimmäkseen ammatillisia kysymyksiä.

1.2. Käsitteet ja metodi

Osuustoiminta konkretisoitui Suomessa 2.10.1899, jolloin Hannes Gebhardin kutsusta kokoonnuttiin perustamaan Pellervo-seuraa. Seuran tarkoitus oli edistää vapaata osuustoimintaa maatalouden eri aloilla ja levittää kooperatiivista aatetta. Seura halusi tehostaa maanviljelijöiden taloudellista yhteistoimintaa ja yritteliäisyyttä sekä parantaa koko maalaisväestön sosiaalista asemaa. Seuran edustama väestö edusti kansan valtaenemistööä mutta sen johdossa ei juuri ollut talonpoikia, pienviljelijöistä puhumattakaan.⁵ Alusta alkaen ja edelleenkin osuustoiminnalla on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin edistää jäsentensä taloudellisia oloja ja toiseksi toimintansa voimalla ja jäsentensä kehittymisen avulla parantaa maailmaa. Se on aina myös haastanut muut talousopit.⁶

Pienviljelijässä esitetyn teoreettisen määrittelyn mukaan osuustoiminta on ”vapaehtoista taloudellista yhteistoimintaa, jonka suoranaisena päämääränä ja tarkoituksena on siihen liittyneiden henkilöiden taloudellisen tilan parantaminen osanottajien yhteisin voimin siten, että heidän työnsä tulee tuottavimmalla tavalla heidän taloutensa hyväksi.”⁷ Osuustoiminta oli tehokas toimintapa ja se levisi nopeasti laajalle. Sen keskeisiä muotoja liike-elämän puolella olivat tukkukauppa, vähittäiskauppa, tuotteiden välitys, jalostus ja pankkitoiminta. Osuustoimintaliikkeessä tapahtui hajaannus vuonna 1917 ja liike jakaantui niin sanottuun puolueettomaan osuuskauppaan ja niin sanottuun edistysmieliseen osuuskauppaan. Puolueeton osuusliike oli pellervolainen ja porvarillinen suunta, kun taas edistysmielinen oli kaupunkien ja teollisuusyhteisöjen työläisten kulutusosuuskunta ja aatteeltaan vasemmistolainen. Molemmat liikkeet toimivat myös maaseudulla.⁸ Osuustoiminta oli tärkeää. Gebhard oli tuomassa sitä Suomeen ja toimi aktiivisesti osuustoiminnassa mukana. Pienviljelijä-lehden sivuilla jäseniä kehoitettiin liittymään osuustoimintaan ja vaikuttamaan siinä. Osuustoiminnan tutkiminen tässä

---

⁵ Kuisma 1999, 12—13.

⁶ Mäkinen&Sysiharju 2006, 84.

⁷ Pienviljelijät osuustoimintaa harrastamaan. Pv 5/1922, 83.

⁸ Vihola 2004, 386.

yhteydessä on nähdäkseni perusteltua, koska voidaan lähteä siitä oletuksesta, että osuustoimintakin on pienviljelijäaattetta.

Vuonna 1915 suomalaiset maatalousneuvottavat ryhmiteltiin seuraavasti: pienviljelijät, pienemmät keskiviljelijät, suuremmat keskiviljelijät ja suurviljelijät.⁹ Historiantutkija Esa Ruuskanen puhuu pienviljelijöistä uutena väestönosana, jonka juuret ulottuivat torpparilaitokseen ja itsellisväestöön. Tämä uusi väestönosa syntyi 1920-luvun torpparivapautuksen ja myöhempien asutusreformien myötä. Kyse oli maanviljelijöistä, joilla oli pieni peltoala.¹⁰

Poliittisessa vasemmistossa, etenkin kommunistien piirissä, pienviljelijä ja talonpoika nimitystä ryhdyttiin pohtimaan tarkemmin vasta 1920-luvun puolivälissä. Kullervo Manner käyttää keväällä 1924 julkaistussa teoksessaan *Talonpoikaiskysymys Suomessa* talonpoika ja pienviljelijä termiä ristiriidattomasti. Painotus, johon SKP halusi nimitystä suunnata, tosin näkyi teoksen nimessä. Tiukemman määrittelyn teki eduskunnassa kommunisteja edustava STPV:n¹¹ eduskuntaryhmä. Keväällä 1924 tekemässään aloitteessa ryhmä määritteli pienviljelijän ”omalla ja perheensä työllä elantonsa ansaitsevaksi”. Palkattua työtä pienviljelijä sai käyttää vain tilapäisesti tai poikkeusoloissa. Tilapäisyys määriteltiin koskemaan sadonkorjuuaikaa. Määritelmä ei ollut poikkeuksellinen, koska sitä oli käytetty jo vuosikymmenen alusta alkaen tarkoittamaan viljelijää, joka hankki perheensä avulla elannon hallitsemallaan tilalla. Tapa jatkui myös koko 1920-luvun.¹²

Arvo Santosen väitöskirjassa pienviljelijä kuvataan pienviljelmän kautta. Pienviljelmä oli maanviljelystila, jossa viljelijä perheineen pääasiassa tekee kaikki työt tilallaan ja josta hänen perheensä saa pääosan tuloistaan. Vuoden 1919 asutuskomitean mukaan tilakoko oli sellainen, että 5-6 hengen perhe saisi siitä pääasiallisen toimeentulon. Tämä edellytti tilalla kahta hevosta ja 6—8 lehmää. Sopiva tilakoko 1920-luvun alussa tehdyissä tutkimuksissa oli 9—10 hehtaaria. Suomen Maatalousseurojen Keskusliitto (SMSK) ryhmitteli 1920-luvulla pienviljelijät joko tilakoon tai lehmäluvun mu-

⁹ Pienviljelijät alle 10 peltohehtaaria, pienemmät keskiviljelijät 10—25 hehtaaria, suuremmat keskiviljelijät 25—100 hehtaaria ja suurviljelijät yli 100 hehtaaria peltoa. Vuonna 1920 Suomessa oli 1—9.99 peltohehtaarin viljelmiä eli pienviljelytiloja 169051 kappaletta. Niemelä 1996, 149.

¹⁰ Ruuskanen 2006, 35.

¹¹ STPV, Sosialistisen työväen ja pienviljelijäin vaalikomitea. Saarela 2008, 794.

¹² Saarela 2008, 309—310.

kaan. Pienviljelijä oli siten pienempi keskiviljelijä, jolla oli viljeltyä maata 10—25 ha tai 6—12 lehmää¹³

Pienviljelys voidaan määritellä Hannes Gebhardin mukaan sellaiseksi maataloudeksi omalla tai vuokramaalla, josta perhe voi saada ainakin pääasiallisen toimeentulonsa käyttämättä suuremmissa määrin vierasta työväkeä. Pienviljelys voi olla siten joko 2—3 hehtaarista aina kymmeneen jopa viiteentoista hehtaarin peltomaata.¹⁴ Hannes Gebhard määritteli pienviljelijää seuraavasti. He eivät enää työskentele muille, mutta eivät toisaalta ole suuressa määrin työnantajiakaan kuten suurviljelijät ja tilanomistajat (gårdsägare).¹⁵ Myöhemmin Gebhard luonnehti laatimassaan komiteamietinnössä pienviljelijää seuraavasti. ”Pienviljelijä ei ole työnantaja vaan työntekijä, ei kuitenkaan samanlainen työntekijä kuin palkkatyöläinen, vaan työntekijä omalla turpeellaan.”¹⁶

Pienviljelijä on tutkimuksessani itsenäinen maataviljelevä henkilö, joka on torpparivapautuksen jälkeen lunastanut itselleen pienen, muutaman hehtaarin, tilan, jota hän hoitaa perheensä kanssa saadakseen elannon itselleen ja perheen jäsenilleen.

Historiantutkijan metodin määrää pitkälle se aineisto, joka hänellä on käytössään. Useimmiten tutkimusta tehdään kirjallisesta aineistosta, jolloin käytetyin metodi historiantutkimuksessa on historiallis-kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisesti henkilöt voidaan luokitella erilaisiin ryhmiin. Tällöin käsitteinä voidaan käyttää keskiluokkaa, anarkisteja tai ympäristönsuojelijat.¹⁷ Tällaisena laadullisena käsitteenä voi toimia myös tutkimukseni kohde, pienviljelijä.

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, jolloin selvennetään jonkin singulaariseksi ajatellun sisäisesti loogisen kokonaisuuden rakennetta. Argumentaatiossa kaikki luettavina pidetyt ja selvitettävät seikat tulee kyetä selvittämään siten, että ne eivät ole ristiriidassa tutkijan esittämän tulkinnan kanssa. Johtolangoiksi ei kelpaa tilastolliset todennäköisyydet eikä tutkimus ole riippuvainen suurista

---

¹³ Santonen 1971, 18—19.

¹⁴ Gebhard 1922, 1.

¹⁵ Katkelma esitelmästä pohjoismaisessa pienviljelijäkokouksessa Göteborgissa 21.6.1923. KA: Hannes Gebhard Luettelo 602:139. Hannes Gebhardin arkisto 1882—1991 (1882—1933). Käsikirjoitukset. Esitelmiä, puheita ja luentoja. Kotelon 23.

¹⁶ Komiteamietintö: komitealta, joka on asetettu laatimaan suunnitelmaa pienviljelysneuvojen valmistamista varten. Syyskuu 1924, 4. KA: Hannes Gebhard Luettelo 602:139. Hannes Gebhardin arkisto 1882—1991 (1882—1933). Toiminta-asiakirjat, kotelon 28.

¹⁷ Hietala 2001, 23—24.

tutkimusyksikköjoukoista. Tilastollinen argumentointikin on tarpeeton. Historiallinen tutkimus onkin ideografista eli käsitettä ilmaisevaa tutkimusta, jossa selitetään yksittäistä tapahtumaketjua tai ilmiötä ajattelematta, että selitys edustaisi jotain yleistä lainalaisuutta.¹⁸

Laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Havaintojen pelkistämisen erotetaan kaksi eri osaa. Aineiston tarkastelu tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, jolloin huomio kiinnitetään kysymyksenasettelun kannalta olennaiseen. Aineistoa voidaan tosin tarkastella tutkimuksessa useammastakin näkökulmasta. Keskittyminen olennaiseen pelkistää analysoitavan tekstimassan ja aineiston hallinta helpottuu. Toisessa vaiheessa havaintomääriä karsitaan yhdistelemällä niitä yhdeksi havainnoksi tai muutaman havainnon joukoksi. Tulokseen päästään etsimällä jokin havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoilemalla sääntö, jonka voidaan katsoa pätevän tältä osin koko aineistoon. Yhteisten piirteiden etsiminen ja havaintojen yhdistäminen ei tarkoita sitä, että laadullisen analyysin pelkistämisen tavoitteena olisi määritellä tyyppitapauksia tai keskivertoyksilöitä. Laadullisessa analyysissä yksikin poikkeus kumoaa säännön, jolloin asia on ajateltava uudestaan. Aineistossa ei voi olla makrohavainnoksi pelkistävää havaintolausetta vastaan sotivia tapauksia.¹⁹

Laadullisen analyysin toinen osa on arvoituksen ratkaiseminen, jota voidaan nimittää myös tulkinnaksi. Arvoituksen ratkaisu on tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden perusteella tehty merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Heikki Renvall käyttää tästä vaiheesta nimitystä rakennekokonaisuuden muodostaminen. Arvoituksen ratkaisemisen vaiheessa on pelkistämällä tuotettu johtolankoja. Näiden tulkitsemisessa viitataan muuhun tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Ratkaistaessa arvoituksia esiin tulee uusia kysymyksiä, jotka johtavat uusiin aineiston osien operatiivisointeihin ja pelkistämisen vaiheisiin.²⁰

---

¹⁸ Alasuutari 1999, 38—39.

¹⁹ Alasuutari 1999, 39—42.

²⁰ Alasuutari 1999, 44—47.

1.3. Lähteet ja aiempi tutkimus

Tutkimukseni päälähde on *Pienviljelijä*-lehti, joka oli pienviljelijöille suunnattu kaksi kertaa kuukaudessa ilmestyvä maatalouden asioita käsittelevä lehti. Lehteen kirjoittivat maatalouden oppineet ammattilaiset. Heti alussa kirjoittajana oli muun muassa senaattori ja agronomi Wäinö Wuolijoki, maanviljelijä ja sosiaalidemokraattisen puolueen etevimpiä kykyjä maatalousalalla, kuten *Pienviljelijä*-lehti numerossa 7/1920 mainitsee.²¹ Muista kirjoittajista voi mainita turkulainen asianajaja Otto J. Wuorio (O.W.), joka käsittelee pääasiassa vuokra-alueiden lunastusasioita. Ahkera avustaja karjanhoidon alalla oli jämsäläinen Walfrid Eskola(W—e E). *Maanvuokraaja*-lehden entinen päätoimittaja ja kyseisen hetken *Suomen Sosiaalidemokraatin* toimittaja Kaarlo Harvala kuului lehden avustajakuntaan. Vastaava- ja päätoimittaja K.A. Jalavan puoliso Lyydi Jalava kirjoitti kyhäelmiä, kuten lehden artikkelissa todetaan, kodin piiristä ja käytännön aloilta. Suurella asiantuntemuksella lehteä muun muassa vuokra-alueiden lunastusta koskevissa asioissa avusti Pienviljelijäin Liiton järjestäjänä toiminut Evert Lammentausta (E.L.). Lopuksi voidaan mainita Liiton sihteeri J. Niininen, joka artikkelikirjoituksen ohella hoiti kysymysten ja vastausten osastoa.²²

Lehti alkoi ilmestyä 1920 *Pienviljelijä* nimellä ja se ilmoittautui Maanvuokraajain ja Pienviljelijäin Liiton äänenkannattajaksi.²³ Vuoden 1921 lehdessä oli mainittu lyhyemmin se ketä kannatetaan, eli Pienviljelijäin Liitto.²⁴ Aiemmin lehti ilmestyi nimellä *Maanvuokraaja* ja sitä kustansi Suomen Maanvuokraajain Sanomalehtiosakeyhtiö vuoteen 1918 saakka. Käsittelemälläni ajanjaksolla *Pienviljelijän* vastaavina toimittajina ovat olleet: K.A. Jalava 1919–1920, Evert Lammentausta 1921–1927, joka toimi samaan aikaan myös Pienviljelijäin Liiton sihteerinä ja toiminnanjohtajana ja Kaarlo Harvala 1927–1934.²⁵

²¹ *Pienviljelijän* vakinaiseksi avustajaksi. Pv 7/1920, 97. Wuolijoki kuului sosiaalidemokraattisen puolueen eduskuntaryhmään 22.05.1907 - 28.02.1910, 01.04.1919 - 01.09.1927. Kansanedustajat 1907→. Osoitteessa: <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=911770>. Viitattu 4.10.2014. Wuolijoki oli ollut mukana allekirjoittamassa vetoomusta sisällissodan lopettamiseksi 10.4.1918 yhdessä muiden sosialidemokraattien kanssa. Vetoomus julkaistiin *Työmies*-lehdessä. Lisäksi Wuolijoki oli kuulunut Tokoin senaattiin. Virrankoski 2009, 785.

²² Kuinka Pienviljelijän numero syntyy. Pv 1/1921, 7—8.

²³ Pv 1/1920, 3.

²⁴ Pv 10/1921, 167.

²⁵ Kansanarkisto/materiaali/arkistot. 1 Pienviljelijäin Liitto 1921—1970: <http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDkQFjAC&url=http%3A%2F%2F83.145.206.185%2FKansanarkisto%2Fmater>

Hannes Gebhard otti kantaa *Pienviljelijä*-lehteen kirjoittaessaan Kordelinin säätiölle suunnatussa ”Määräraha-anomuksessa erityisen pienviljelijä lehden kustantamiseksi” seuraavasti: Maatalousammattisivistyksen kohottamiseksi on käytettävissä useammanlaisia keinoja, joista yksi on pienviljelijöille sopiva maatalousammattilehti. Tällaista lehteä Suomessa ei Gebhardin mukaan ole. Suomessa on 150 000 pienviljelijää, jotka ovat vailla kunnollista maatalousammattilehteä. Gebhardin mukaan ”sellaisena ei näet voi pitää sitä ”*Pienviljelijä*” nimistä lehteä, joka muutaman vuoden on ilmestynyt, sillä sen maatalousammattikirjoitukset eivät ole tyydyttäviä, jota paitsi se sisältää kirjoituksia, jotka ovat määrätyn puolueen hengen elähdyttämiä ja sen vuoksi omansa tekemään osalle pienviljelijöistä mahdottomaksi sitä pitää.”²⁶ Gebhardille ei kelvannut aatteellisesti vasemmalla oleva lehti, vaan hänen mielestään oli saatava sellainen uusi lehti, jota jokainen pienviljelijä voisi tilata.

Arvo Santosen väitöskirja *Pienviljelijäin järjestäytymiskysymys ja pienviljelijäjärjestöjen vakiintuminen Suomessa* (1971) on tutkimus maatalouden pienviljelypoliittisesta murrosvaiheesta 1930-luvun alkuun mennessä. Santosen tutkimuksen aikajana on 1800-luvun lopusta 1930-luvun alkuun saakka. Tutkimuksessa käsitellään pienviljelyksen läpimurtoa, tsaarinajan maatalousjärjestöjä ja niiden maatalouspolitiikkaa, murrosvuodet 1917 ja 1918 saavat oman huomionsa yhden luvun verran ja lyhyesti selvitetään myös maareformit ja niiden tulokset. Oman tutkimukseni kannalta merkityksellisiä ovat luvut VI ja X.

Väitöskirjansa luvussa VI Santonen käsittelee maatalousjärjestöjen uudistuspyrkimyksiä ja pienviljelijäin järjestäytymistä 1920-luvulla. Pienviljelijäin Liiton muotoutumisen ohella luvussa selvitetään myös poliittisia suuntakiistoja ja liiton suhdetta ”porvarilliseen” osuustoimintaan. Luvussa X käsitellään pienviljelijöitä ja pienviljelijäjärjestöjä 1920-luvun poliittisessa kentässä. Puolueista huomion saavat niin oikeistolaiset kuin vasemmistolaiset suunnat, Maalaisliittoa unohtamatta. Pienviljelijät itsekin pyrkivät perustamaan puoluetta asiansa ajamiseksi. Teoksen tekstissä ja liitteinä on tutkimukseni kannalta sopivia taulukoita, joita voin hyödyntää.²⁷

[iaa-li%2FARKISTOT%2F391_34051954_52876283_PIENVILJELIJ%25C3%2584LIITTO.PDF&ei=Og9mUsSHDKGZ4gSq6IDwDw&usg=AFQjCNEPRReBBuCy-bXLCq32t7ThtjncI6g&bvm=bv.55123115.d.bGE&cad=rja](#). Viitattu 4.10.2014.

²⁶ Määräraha-anomus erityisen pienviljelijä-lehden kustantamiseksi 9.1.1922. Anomus osoitettu Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston hallitukselle. KA: Hannes Gebhard Luettelo 602:139. Hannes Gebhardin arkisto 1882—1991 (1882—1933). Toiminta-asiakirjat, kotelo 28.

²⁷ Santonen 1971, passim.

Osuustoimintaa on käsitelty laajasti teoksessa *Kansantalous. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899—1999* (1999). Tutkimus on syntynyt tutkimusryhmän toimesta. Ryhmään kuuluivat Suomen historian professori Markku Kuisma, filosofian maisteri Annastiina Henttinen, filosofian lisensiaatti Sami Karhu ja filosofian tohtori Maritta Pohls.²⁸ Tutkimus jakautuu kolmeen lähestymiskulmaan, joissa pellervolaisuuden keskeiset elementit tiivistyvät yritystoimintaan, kansanliikkeeseen ja näiden aatteellispoliittisiin kytköksiin. Tutkimusstrategisesti teos keskittyy tiettyihin keskeisiin historiallisiin käännekohtiin eli synty- ja perustamiskausi vuosisadan vaihteessa, läpimurto- ja rakentumiskausi 1920—30-luvut, vakiintumis- ja keskittymisvaiheeseen 1940—80-luvut ja avautumisen ja uusien rakenteiden muotoutumiskauteen 1980-luvun puolivälin jälkeen.²⁹ Tutkimukseni kannalta mielenkiintoisin on läpimurto- ja rakentumiskausi, joka käsittelee rajaukseni aikaa, 1920-lukua.

---

²⁸ Kuisma&Henttinen&Karhu&Pohls 1999, 5.

²⁹ Kuisma 1999, 25.

2. Torpparista pienviljelijäksi

2.1. Torpparikysymys ratkeaa

Suomen autonomian ajan lopulla torpparikysymys sai paljon huomiota, huolimatta siitä, että torpparien asema oli parempi kuin lukumäärältään runsaamman maatyöväen. Itsenäisen Suomen maatalouspolitiikan tärkeäksi piirteeksi muodostui puolestaan pienviljelijäluokan kasvattaminen ja maanvuokraongelman ratkaiseminen sisällissodan jälkeen. Perimmäinen tavoite maatalouspolitiikassa oli omavaraisuuden saavuttaminen kotimaassa kasvatettavien maataloustuotteiden suhteen. Taustalla olivat ensimmäisen maailmansodan loppupuolen kokemukset puutteesta ja vielä aiemmin olleen, 1860-luvun, nälkävuosien kokemukset. Näiden aikojen puutetta ei haluttu enää kokea uudestaan. Tavoite saavutettiin peltoalan lisäyksellä, hehtaarisatojen ja kotieläinten tuoton parantamisella. Asiaa auttoivat myös ilmaston lämpeneminen, uudet viljalajikkeet, tehokkaampi maanmuokkaus ja keinolannoituksen lisääntyminen. Tullimuureilla suojattiin kotimaista tuotantoa ja vientipalkkioita käytettiin ylituotantotuotteiden, aluksi munien ja myöhemmin sianlihan ja voin viennin tukemiseen. Ylituotanto osoitti, että nälkävaara rauhan aikana oli kaukana takanapäin.³⁰

Tammikuussa 1918 Svinhufvudin senaatti jätti eduskunnalle lakiesityksen vuokratilojen itsenäistämiseksi. Suomalaisen puolueen edustajan maanmittaushallituksen ylitirehtööri Kyösti Haatajan aloitteesta tehdyn lakiesityksen lähetekeskustelu ehdittiin aloittaa ennen sisällissodan alkamista. Porvarillisten ja SDP:n kannat olivat samantyyppiset ja kiistaa aiheuttikin vain tilojen lunastushinta. Sisällissodan alettua Kansanvaltuuskunta julisti lain torpparien itsenäistämiseksi pyrkien saamaan siitä kunnian sosialisteille.³¹

Toukokuussa 1918 lakia käsitteli lähes porvarillinen ”tynkäeduskunta”. Nyt pohjana oli Haatajan valmistama tarkistettu mietintö. Vanhoillisten edustajien arvostelusta huolimatta laki vuokra-alueiden lunastamisesta hyväksyttiin miltei yksimielisesti ja lokakuun 15. päivänä 1918 Svinhufvud vahvisti sen. Kesällä 1919, jolloin sosiaalidemokraatit olivat mukana eduskunnassa, tehtiin lakiin joitain muutoksia. Tynkäeduskunnassa lakiin ehdotettiin uutuutena niin sanottua ”punakaartilaispykälää”, jonka mukaan lunastusoikeus evättäisiin valtiopetoksesta tuomitulta ja hänen perillisiltään.

³⁰ Salokangas 2003, 671—673. Virrankoski 2009, 830.

³¹ Virrankoski 2009, 797.

Asia ei saanut kannatusta, mutta lakiin tuli määräys, jonka mukaan kuolemaan tai vähintään kymmenen vuoden vapausrangaistukseen tuomitun vuokratilan haltijan tilaa ei saisi itsenäistää pakkolunastuksella. Pykälä poistettiin kuitenkin 1919 laista ”poikkeuksellisista oloista” johtuneena.³²

Lain sisältö oli toteutuessaan seuraavanlainen. Lunastusoikeus koski kaikkia yksityismailla olleita torppia, mäkitupia ja lampuotitiloja. Torppien koko oli peltoalaltaan enintään 10 hehtaaria, erikoistapauksessa se sai olla jopa 20 hehtaaria. Metsää torppaan sai kuulua enintään 20 hehtaaria. Mäkituvaksi puolestaan luettiin sellainen vuokratila, jonka peltoala jäi alle kahden hehtaarin.³³ Lain mukaan vuokramiehellä oli oikeus lunastaa vuokra-alueensa itsenäiseksi vuokranantajan tahdosta riippumatta. Toisaalta laki antoi vuokranantajalle oikeuden vaatia vuokramiestä lunastamaan viljelmänsä irti päätilasta. Tätä oikeutta moni vuokranantaja käyttikin osaltaan päästäkseen eroon hankaliksi käyneistä vuokrasuhteista. Suomessa oli näin saatu alulle länsieurooppalaisessa maatalouspolitiikassa ainutlaatuinen pakkoluovutusmenettely, jota radikalisoitiin vielä 1919 valtiopäivillä säädetyin lain lisäyksillä ja täydennyksillä.³⁴

Maaliskuun 1920 lopun *Pienviljelijä*-lehden pääkirjoituksessa nimimerkki J.R. suhtautui tilojen lain mukaiseen kokoon epäillen. Keskimääräiseksi tilakooksi haluttiin olettaa noin kahdeksan hehtaaria viljeltyä ja viljelyskelpoista maata. Tällainen tilakoko olisi jossain määrin kelvollinen elättämään pienen perheen. Lisäksi tilaan olisi liitettävä tarpeellinen määrä metsää puutarpeiden saantia ja karjalaidunta varten. Tosi-Asia kirjoittajan mukaan oli, että tuskin puoletkaan uusista pientiloista tulisi saamaan edes oletettua kahdeksaa hehtaaria maata. Tilakoot jäisivät suurelta osin alle viiden hehtaarin ja olisivat vaikeasti viljeltäviä sora- ja kivimaita. Poikkeuksetkaan eivät oikeuttaaneet syrjäyttämään sitä seikkaa, että enemmistö lunastettavista pientiloista tuli olemaan kelpaamattomia varsinaisiksi viljelystiloiksi, vaikka metsämaa ja muut olosuhteet sen mahdollistaisikin.³⁵

Lunastettavan metsämaan kohdalla asia ei ollut parempi. Lain mukaisesti metsää oli mahdollista saada viiden hehtaarin tilaan kymmenen hehtaaria. Silloisen kokemuksen mukaisesti vuokralautakunnat erottivat viiden hehtaarin tiloihin metsää neljästä kahdeksaan hehtaariin. Erotettava metsä oli enimmäkseen keskinkertaiselle met-

³² Virrankoski 2009, 797—8.

³³ Virrankoski 2009, 798.

³⁴ Vihola 2004, 356.

³⁵ Maatalousohjelma ja maalaisväestö. 2. Pv 6/1920, 79.

sänkasvulle kelvotonta: kallionsekaisten ja kivisten mäkien rinteitä, kuivia sorakankaita tai rahkasoiden reuna-alueita. Laidunalueiksi kyseiset metsämaat olivat pääosin myös soveltumattomia. Vuokralautakunnilla oli tahtoa erottaa parempaa maata viljelijöille, mutta usein sitä vaikeuttivat voittamattomat esteet. Usein torppien läheisyydessä oli tai torppaan kuului jo alun perin huonoa maata. Lunastustoiminnassa erotettiin metsämaaksi se alue, joka parhaiten soveltui riippumatta maan laadusta. Lopuksi kirjoittaja totesi, että joka tapauksessa sellaisten pientilojen määrä, jonka metsäala oli neljästä kahdeksaan hehtaaria, tuli olemaan hyvinkin suuri.³⁶

Lunastushinta määriteltiin vuoden 1914 hintatason mukaan. Lakia säädettyäessä vuonna 1919 luultiin markan arvon palautuvan nopeasti vuoden 1914 tasolle, jolloin lunastushinta olisi vastannut jotakuinkin käypää tasoa. Markan arvo kuitenkin heikkeni ja lopulta lunastushinnat olivat vain noin kymmenesosa tilojen käyvästä arvosta. Uudet tilalliset eivät velkaantuneet kovin pahasti ja uusi alku näytti hyvältä. Itsenäistyneiden tilojen määrä oli noin 47 000 torppaa ja lampuotitilaa sekä 46 000 mäkitupaa.³⁷

Pienviljelijä-lehdessä lunastushinnan määräytymistä ei nähty yksinkertaisena asiana. Vuokra-alueiden lunastusasioista kirjoittanut asianajaja Otto J. Wuorio (O.W.) selvensi pääkirjoituksessa asiaa lehden vuoden 1920 kesäkuun lopun numerossa. Kirjoittaja selvitti lunastuslain 11§:n mukaista lunastushinnan muodostumista. Aluksi määriteltiin vuokra-alueen nykyinen käypä hinta. Tästä hinnasta vähennettiin vuokraajan mahdollisesti tekemien parannusten arvo enimmillään viimeisten 20 vuoden ajalta, ellei aiempi lainsäädäntö muuta määrännyt. Lopuksi vähennettiin koko arvonlisäys, mikä oli syntynyt siitä kun maailmansota 1914 alkoi. Yksinkertaistaen lunastushinnan tuli olla sotaa edeltävä hinta, josta oli vähennetty tehtyjen parannusten arvo. Ongelma oli kirjoittajan mielestä sota-ajan arvonnousu, jota oli mahdoton määritellä, ellei tunnetaisi sotaa edeltävää hintatasoa. Sängen usein käytettiin laskennassa summanmutikassa annettua korkeaa hintaa, josta sitten vähennettiin vähäinen kymmenen prosenttia sota-ajan arvonnousuna. Näin arvioiden ja laskien lunastushinta nousi todellisia rauhanaikaisia hintoja korkeammaksi.³⁸

Hinnoittelupykälään eduskunnan porvarillisen enemmistön toimesta jätetty takaportti suosi kirjoittajan mielestä maanomistajia ja oli siten yleisesti käytetty. Kyseinen pykälä olisi korjattava mitä pikemmin. Ohjeeksi kirjoittaja antoi neuvon niille,

³⁶ Maatalousohjelma ja maalaisväestö. 2. Pv 6/1920, 79—80.

³⁷ Virrankoski 2009, 798.

³⁸ Lunastettavien vuokra-alueiden hintojen arvioimisesta. Pv 12/1920, 171.

jotka halusivat lunastaa alueensa, että he selvittäisivät tarkasti vastaavanlaisen maan ennen maailmansotaa vallinneen hinnan paikkakunnallaan. Apuna saattoi käyttää maa-rekisteriotteita sekä tilojen ja palstojen kauppari- ja otteita. Nykyhinnan määrittelyssä apuna olisivat varallisuusverotukseen ilmoitetut hinnat, joiden pitäisi olla tarkkoja, koska ”rehelliset Suomen talolliset” ovat ne ”kunnian ja omantunnon vakuutuksella” antaneet.³⁹ Lunastushinnan määrittely ei ollut yksinkertainen asia ja erilaista tulkintaa esiintyi. Kirjoittaja oli lopussa laittanut sitaatteihin rehelliset talolliset ja heidän kunniansa ja omantuntonsa. Asianajaja Wuorio vaikuttaisi suhtautuneen epäillen oikean hinnan arviointiin.

Torpparilaki vuodelta 1918 koski vain yksityismaita. Ulkopuolelle jäivät tässä vaiheessa yhteisöjen omistamilla mailla olleet vuokraviljelmät. Yhteisöjen omistamille vuokraviljelijöille itsenäistyminen alkoi vuonna 1921, jolloin säädettiin laki papiston virkataloista. Vuonna 1922 säädettiin lait valtion virkatalojen ja metsämaiden alueella olevien vuokratilojen itsenäistämistä. Muodoltaan lait olivat torpparilain suuntaisia, mutta menettelytavat vuokramaiden itsenäistymisessä yhteisöjen omistamilla mailla poikkesivat yksityismaiden tilanteesta.⁴⁰ Vuonna 1924 säädetyin asutuslain, Lex Kallio, nojalla vähävaraisella tilattomalla, mutta maatalouteen perehtyneellä henkilöllä oli oikeus asutustilaan, jonka koko oli enimmillään 20 hehtaaria viljeltyä tai viljelyskelpoista maata ja 20 hehtaaria metsää. Valtio avusti asutustilallisia edullisin lainoin ja samoin myös useat työläisperheet saivat valtion tuella oman asuntotontin ja hieman puutarhamaata.⁴¹ Itsenäistyneiden vuokratilojen myötä maatalousväestöstä hävisivät sekä torpparit eli osatilanvuokraajat että lampuodit eli kokotilanvuokraajat⁴². Uudistuksen jälkeen oli vain enää maata omistavia viljelijöitä ja työväkeä. Ero näiden ryhmien välillä ei kuitenkaan ollut välttämättä kovin suuri. Moni pikkutilallinen joutui selviytyäkseen käymään talvisin metsätöissä yhdessä maata omistamattoman työväestön kanssa. Eron huomasi parhaiten ehkä siinä, että pikkutilallisella oli savotassa mukana oma he-

³⁹ Lunastettavien vuokra-alueiden hintojen arvioimisesta. Pv 12/1920, 171.

⁴⁰ Vihola 2004, 356—57.

⁴¹ Virrankoski 2009, 798—99.

⁴² Asetus torpan, lampuotitilan ja mäkitupa-alueen vuokrauksesta maaliskuun 12 päivältä 1909 määritteli lampuotitilan seuraavasti. ”Lampuotitilaksi sanotaan semmoista vuokralla olevaa, maanviljelykseen käytettäväksi aiottua manttaaliin pantua tilaa, joka hallintonsa puolesta on pääatalon alainen.” Lampuoti-käsitteestä ja lampuotitilan lunastamisesta. Pv 20/1921, 333.

vonen, joka puuttui hakkuumieheltä. Palkkatulo olikin monen pikkutilallisen päätulona maanviljelyksestä huolimatta.⁴³

Maanviljelys tehostui vuokratilojen itsenäistyessä. Lisääntynyt pellonraivaus suurensi alkuaan perheen elättämiseen liian pieniä tiloja. Tiloista muodostui elinkelpoisia perheviljelmiä. Maatalouspolitiikan tarkoituksena oli lisätä pien- ja perhe-tilojen määrää ja tässä se myös onnistui. Suurviljelmien määrä pysyi ennallaan ja 5-10 peltohehtaarin sekä 10–25 peltohehtaarin tilojen määrä kasvoi. Valtion politiikan menestystä voitiin mitata myös kokonaispeltoalan kasvulla: vuonna 1920 viljeltyä maata oli 2,105 miljoona hehtaaria ja vuonna 1930 luku oli 2,280 miljoona hehtaaria. Vuoden 1940 luku, joka sisältää luovutetun Karjalan oli puolestaan 2,631 miljoonaa hehtaaria.⁴⁴

Pienviljelijän arkeen sisältyi epävarmuustekijöitä. Maatalous oli pientilaltaista ja luonnonolot tekivät maatalousväen enemmistön toimeentulon alttiiksi suhdannevaihteluille. Katovuosia oli ja Itä- ja Pohjois-Suomen karjavaltaisista tiloista vaivasi rehupula ja vilja menestyi alueella huonommin. Maatalouden luottojärjestelmä puolestaan muuttui epäedulliseksi. Halpakorkoista ja pitkäaikaista luottoa oli saatavilla niukasti ja investoinnit jouduttiin rahoittamaan kalliilla pankkilainalla, joka asetti paineita sekä lainaajalle että takaajille. 1920-luvun loppupuolella maailmanpulan vuodet aiheuttivat ongelmia myös maataloudelle: metsäteollisuuden kannatus heikkeni, maataloustuotteiden maailmanmarkkinahinnat laskivat, monet maanviljelijät velkaantuivat ja joutuivat vararikkoon. Verotulojen vähentyminen horjutti kuntien taloutta. Työväen osuus maatalousväestössä väheni harjoitetun maatalouspolitiikan ja kaupunkien tehtaiden vetovoiman yhteisvaikutuksesta. Vuonna 1920 maatalousväestöstä noin 38 prosenttia oli työväkeä, kun vuoteen 1940 luku oli pienentynyt 27 prosenttiin. Maailmansodan jälkeinen inflaatio auttoi puolestaan maataloudessa toimivia. Inflaatio ”maksoi” suuren osan maanviljelijöiden veloista ja auttoi näin itsenäistyneitä torppareita.⁴⁵

1920-luvulla entiset torpparit ja muut maattomat tottuivat vähitellen maanviljelijä nimitykseen. Vanha talonpoika nimitys korosti enemmän omistamisen luonnetta kun vastaavasti maanviljelijän nimellä voitiin korostaa enemmän tuottajan roolia. Kehitys johti siihen, että uusien pienviljelijöiden ja maatalouden työväen välinen ero lisääntyi. Uusilla pienviljelijöillä ei ollut enää rasisiteena päivätöitä eikä epävarmuutta vuokrasopimuksen jatkumisesta. Samoin yhteinen edunvalvonta maaseutuproletariaa-

---

⁴³ Salokangas 2003, 673.

⁴⁴ Salokangas 2003, 673.

⁴⁵ Salokangas 2003, 673—74.

tin kanssa loppui. Paikallisten työväenyhdistysten asema heikkeni ja toiminta hiipui niiden sosiaalisen tehtävän siirtyessä uusille pienviljelijäyhdistyksille, joiden toiminnan keskiössä oli ennen kaikkea taloudellisten etujen valvonta. Raittius- ja nuorisoseurojen tehtävänä oli edelleen huolehtia kansansivistystyöstä. Sivistystyön sisältöön tuli entistä enemmän pienviljelyshenkisyyttä, joka korosti pienviljelijän oman työn ja oman maatilakun merkitystä. Yhteenliittymisen ja yhteistoiminnan eräänä kehityspiirteenä oli pienviljelijöiden halua perustaa osuuskassoja ja osuustoimintayrityksiä.⁴⁶

2.2. Pienviljelijäliittojen synty

Taistelu pienviljelijäin sieluista ilmentyi pienviljelijäliikkeessä. Vuosisadan alussa järjestäytyneestä torppariliikkeestä toivottiin etenkin sosiaalidemokraattien piirissä työväkeen kuuluvaa etujärjestöä. Puolueen toimesta järjestettiin Tampereella koko maan kattava torpparien edustajakokous vuonna 1906, jolloin päätettiin, että erillistä torpparijärjestöä ei tarvita, vaan maanvuokraajien tulisi toimia sosiaalidemokraattien paikallisosastoissa joko yksityisinä henkilöinä tai osastoina. Torppariosastojen perustaminen oli hiddasta ja vuonna 1908 kokoontunut toinen yleinen torpparikokous päätti lykätä oman järjestön perustamista. Kolmas kokous vuonna 1910 sai perustetuksi Suomen Maanvuokraajien Liiton, jonka pääpaikka oli Tampereella. Liiton säännöt muistuttivat pitkälti ammattijärjestöjen sääntöjä.⁴⁷

Uuden liiton alkutaival oli vaikea ja toiminta vähäistä. Poliittinen innostus oli alamaissa ja vuoden 1911 helmikuuhun mennessä liittoon oli liittynyt vain 37 torppariosastoa. Jäsenmäärä oli noin 2 000 aina vuoteen 1917 saakka. Venäjän vallankumous helmikuussa 1917 nosti liiton lyhyeen kukoistukseen ja sisällissota vuonna 1918 puolestaan katkaisi liiton kukoistuskauden. Liittotoimikunnan puheenjohtaja K.M. Evä pakeni Venäjälle ja muut jäsenet vangittiin osallisena sisällissotaan, liiton ja sen lehden *Maanvuokraajan* omaisuus joutui myynti- ja hukkaamiskieltoon. Suomen Maanvuokraajien Liiton toiminta jatkui vasta vuonna 1919, jolloin se pyrki toisaalta lähestymään maatyöväkeä ja toisaalta itsenäistyneitä torppareita. Tultaessa 1920-luvulle se muutti nimekseen Maanvuokraajien ja Pienviljelijöiden Liitto ja melkein heti vuonna 1921

⁴⁶ Meinander 1999, 107—08.

⁴⁷ Niemelä 1996, 151. Ks. Santonen 1971, 75—76.

nimeksi lyheni Pienviljelijäin Liitto⁴⁸. Liitto oli edelleen lähellä sosiaalidemokraatteja.⁴⁹ Liiton jäsenmäärä oli 1920-luvun alkuvuosina vajaa 3 000 henkeä. Samaan aikaan maassamme oli kuitenkin noin 150 000 pienviljelijää, joilla oli 2—20 hehtaarin suuruisia tiloja viljeltävänään. Lisäksi oli toistasataatuhatta alle 2 hehtaarin viljelyksen omistajaa.⁵⁰

Osastojen toiminta alkoi sisällissodan jälkeen hitaasti. Nopeinta alku oli Savossa ja Keski-Suomessa, joissa sodasta oli kärsitty vähemmän kuin etelässä. Syy vähäiseen liittymiseen ilmeni Liitolle lähetetyissä toimintakertomuksissa ja kirjeissä, joissa valitettiin pienviljelijöiden pelkäävän porvareita, olivat porvarillistuneita tai välinpitämättömiä koko asialle. Järjestäytyminen oli hidasta aina 1920-luvun loppupuolelle asti. Osastoja perustettiin 20—30 vuodessa ja jäsenmäärä oli noin 2 000—3 000 henkeä. Alueellisesti Liiton kannatus keskittyi Hämeeseen, jossa oli kolmannes jäsenistä. Muita vahvoja alueita olivat 1920-luvun alkupuolella Satakunta, Kuopio, Mikkelin lääni ja Keski-Suomi. Kannatus säilyi samoilla alueilla myös vuosikymmenen loppuun saakka. Rakenteellisesti jäsenistö voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Vuoden 1922 tilanteen mukaan lähes puolet jäsenistä oli itsenäisiä tilallisia, kolmannes kuului maanvuokraajiin ja viidennes oli maatyöväkeä, työläisiä, käsityöläisiä, itsellisiä ynnä muita.⁵¹

Liitto oli ohjelmallisesti lähellä sosiaalidemokraatteja, mutta esimerkiksi suhtautumisessa pienviljelijäin maanomistukseen Liitto oli jäljessä sosiaalidemokraattisen puolueen kannasta. Puolue tunnusti pienviljelijöiden oikeuden omistaa maata, mutta Liiton kantana oli, että yhteiskunta omistaisi maapohjan ja pienviljelijällä olisi siihen vain turvattu hallintaoikeus. Tällä kannanotolla Pienviljelijäin Liitto ilmeisesti karkotti itsenäisiä pienviljelijöitä, jotka nimenomaan halusivat omaa maata. Maanvuokraajain Liiton tehtävänä oli ollut muun muassa neuvontatyö, mutta se jäi lähinnä *Maanvuokraajassa* julkaistuihin kannanottoihin. Pienviljelijäin Liiton työ alkoi myös neuvontatyöllä ja se keskittyi uusien itsenäistyvien torpparien lainopilliseen avustamiseen, johon Liitto

⁴⁸ Virallisesti nimi muuttui Pienviljelijäin Liitoksi Maanvuokraajain ja Pienviljelijäin Liiton viidennessä edustajakokouksessa Tampereella 23.–25. 4 1921. Maanvuokraajien ja Pienviljelijäin Liiton viides edustajakokous. Pv 8/1921, 131—135. Pienviljelijä-lehden numerossa 10/1921 etulehdellä on ensimmäisen kerran maininta Pienviljelijäin Liiton äänenkannattajuudesta. Pv 10/1921, 167. Kansanarkiston tiedoissa on Pienviljelijäin Liiton alkamiseksi merkitty 1921. Kansanarkisto/materiaali/arkistot. 1 Pienviljelijäin Liitto 1921—1970. Tässä kohden tutkimuksessani on eri ajankohta nimenmuutokselle kuin mitä Niemelä esittää. Niemelä 1996, 151. Käytän Pienviljelijäin Liitosta lyhyempää nimeä Liitto milloin se on asiayhteydessä selkeä ilmaisu.

⁴⁹ Niemelä 1996, 151—52.

⁵⁰ Pienviljelijäin järjestäytyminen meillä ja muualla I. Pv 13/1922, 227—229.

⁵¹ Santonen 1971, 120—123.

sai valtioapua. Pienviljelijäin ammattitaidon kohottaminen nousi 1920-luvun alussa tärkeimmäksi tavoitteeksi ja samaan aikaan liitto vähensi puoluepoliittista sidonnaisuuttaan pystyäkseen kilpailemaan uuden, Hannes Gebhardin perustaman, pienviljelijäjärjestön kanssa.⁵²

Toimiessaan vuosina 1918—20 Suomen maatalousasiamiehenä Skandinavian maissa Hannes Gebhard oli tutustunut Tanskan ja Norjan pienviljelijäjärjestöihin ja alkoi suunnitella sellaisten perustamista myös Suomeen. Tanskan husmandiliike, jolla oli laaja organisaatio, kiinnosti häntä suuresti. Liike perustui osuustoiminnalliseen yhteistyöhön, se oli puolueista riippumaton ja harjoitti tehokasta neuvontaa. Sillä oli paikallis-, piiri- ja keskusjärjestöt. Gebhard perusteli uuden järjestön perustamista neuvonatyöllä. Hänen mukaansa pienviljelijöitä ei otettu asiassa huomioon, koska neuvonantajilta ei riittänyt aikaa heille, heitä ei palkittu kilpailuissa eivätkä he kokeneet varakkaiden isäntien johtamia maamiessseuroja omakseen. Gebhard suhtautui vastenmielisesti maatalousseurajärjestöä ja sen johtomiehiä kohtaan, eikä hän arvostanut suomalaista agronomikoulutustakaan kovin korkealle. Poliittisena tarkoituksena Gebhardilla oli vetää pienviljelijät pois vasemmiston piiristä.⁵³

Vuonna 1921 Gebhard ryhtyi kokeilemaan mahdollisuuksia perustaa uusi järjestö. Vastaansa hän sai maatalousvirkamiehet, maatalousseurojen johdon ja johtavat agronomit. Apua oli haettava toisaalta. Maaseudulla kansakoulunopettajat olivat keskeisessä asemassa ja Gebhardin mielestä he olisivat sopivia henkilöitä johtamaan hänen pienviljelijäliikettään. Gebhardin hankkiman apurahan turvin koulutettiin opettajia pienviljelijäkursseilla. Vuonna 1922 Orivedellä järjestetyn kurssin yhteydessä perustettiin komitea valmistelemaan pienviljelijäliiton perustamista. Opettajat perustaisivat paikallisyhdistyksiä, ja kun näitä oli tarpeeksi, kutsuttaisiin edustajat perustamaan keskusliittoa. Vuoden 1922 aikana syntyikin 27 yhdistystä, joissa kolmasosassa johdossa oli kansakoulunopettaja.⁵⁴ Osastoja oli tarkoitus perustaa entiselle torpparialueelle, johon kuuluivat Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen ja Mikkelin läänit sekä Vaasan läänin Keski-Suomen osa. Tällä alueella maatalousseurojen kannatus oli pienviljelijäin keskuudessa vähäinen.⁵⁵

---

⁵² Niemelä 1996, 152.

⁵³ Niemelä 1996, 152.

⁵⁴ Niemelä 1996, 152—153.

⁵⁵ Santonen 1971, 179; Niemelä 1999, 152.

Hannes Gebhardin kehottaessa muodostamaan pienviljelijäyhdistyksiä Maatalousseurojen Keskusliiton valtuuskunta ryhtyi vastatoimenpiteisiin. Jalmari Jyske piti poleemisen esitelmän, joka julkaistiin sanomalehdissä ja levitettiin kiertokirjeenä hankkeeseen mahdollisesti osallistuville kansakoulunopettajille. Vastustavia kirjoituksia lehtiin toimittivat myös maanviljelys- ja talousseurat. Karsaasti katsoi kilpailijan syntymistä etenkin Pienviljelijäin Liitto.⁵⁶

Vastustuksesta huolimatta uusi liitto, Pienviljelijäin Keskusliitto⁵⁷, perustettiin Tampereella 12.11.1922. Paikalle oli saapunut edustajat 25 paikallisyhdistyksestä, Hannes Gebhard, neljä valmistelevan komitean jäsentä ja väliaikainen sihteeri. Vaikka Gebhard itse alkoi epäillä hankettaan, yhdistysten edustajien joukossa innostus oli suurta. Uudessa ”gebhardilaisessa” liitossa Gebhard itse halusi päättää toiminnan suuntaviivoista ja valita järjestön johtopaikoille tulevat henkilöt. Keskusliiton johdon muodosti 12-henkinen valtuuskunta, joka valitsi johtokunnan. Ensimmäinen johtokunnan puheenjohtaja oli Hannes Gebhard. Uuden liiton ensimmäisiä toimia olivat yhdistymisneuvottelujen aloittaminen Pienviljelijäin Liiton kanssa ja kiertävien puhujien palkkaaminen perustamaan pienviljelijäyhdistyksiä. Uuden liiton paikallisosastot, joita vuonna 1923 oli 93, sijaitsivat pääosin Satakunnassa, Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla ja Hämeessä, eli molempien liittojen kannatusalue oli suurin piirtein sama.⁵⁸

Vuosikymmenen lopulla, vuonna 1929, jäseniä oli Pienviljelijäin Liitossa 11 174 ja osastoja 373. Samaan aikaan Pienviljelijäin Keskusliitolla oli jäseniä 28 448 ja osastoja 699.⁵⁹ Jäsen- ja osastomäärältään Pienviljelijäin Liitto oli siten pienempi verrattuna myöhemmin syntyneeseen Hannes Gebhardin luomaan Pienviljelijäin Keskusliittoon.

Torpparit ja muut maanvuokraajat saivat itsenäisyytensä ja muodostivat uuden pienviljelijäin ammattikunnan. Ensimmäisenä liittona alkoi muodostua sosiaalidemokraatteja lähellä oleva Maanvuokraajien liitto, joka Suomen itsenäistymisen jälkeen muutti nimekseen Pienviljelijäin Liitto. Liiton lehtenä ja äänenkannattajana toimi *Pienviljelijä*. Miten tässä julkaisussa luotiin ja ilmennettiin pienviljelijäliikettä osuus-

---

⁵⁶ Niemelä 1996, 153.

⁵⁷ Käytän Pienviljelijäin Keskusliitosta lyhyempää ilmaisua, Keskusliitto, milloin se on asiayhteydessä selkeä.

⁵⁸ Niemelä 1996, 153.

⁵⁹ Santonen 1971, 352. Tiedot Liitteessä III, Taulukko 2. Pienviljelijäjärjestöt.

toiminnan kannalta ja miten poliittisuus näkyi kunnallis- ja eduskuntavaalien yhteydessä lehden sivuilla 1920-luvun aikana, sitä pyrin selventämään seuraavissa luvuissa.

3. Yhteistoimintaan yhtyneinä ovat vähäväkisetkin voimakkaita

3.1. Pienviljelijät osallistukaa osuustoimintaan!

Helmikuun manifestin myötä keisarillinen Venäjä pyrki tuhoamaan Suomen autonomian ja näin katkaisemaan vuosikymmeniä jatkuneen kansallisen kehityksen. Uhkakuvien torjumiseksi kansakunta tiivistä rivejään. Yhteiskuntaluokkien välistä taloudellista ja sosiaalista kuilua pyrittiin kaventamaan. Kansan enemmistönä olevan maanviljelijäväestön kansalliseen tietoisuuteen ja poliittiseen valveutuneisuuteen oli kiinnitettävä huomiota. Tilaton väestö, maatyöläiset ja työväestö oli sivistettävä ja sosiaalistettava yhteistoimintaan rohkaisemalla heitä yritteliäisyyteen. Ratkaisuksi nähtiin vapaa ja kansanvaltainen yhteistoiminta, osuustoiminta. Suomessa osuustoiminnan puolesta puhui Hannes Gebhard ja hänen aloitteestaan Helsingin Ylioppilastalolla perustettiin 2.10.1899 osuustoiminnallinen Pellervo-seura, jonka tarkoitus oli edistää vapaata osuustoimintaa maatalouden eri aloilla ja levittää osuustoiminnallista aatetta.⁶⁰

Toimintatavaltaan osuustoimintaliike liittyi vahvasti suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen muodot levisivät kaikkialle talouden aloille, etenkin maatalouden sektorille, jossa toiminta oli lähellä käytännön elämää. Osuuskauppojen lisäksi maahan perustettiin osuusmeijereitä ja -kassoja. Samoin perustettiin suuri määrä erilaisia osuuskuntia, jotka hankkivat yhteisiä koneita, siitoseläimiä, järjestivät puhelinliikennettä, tarjosivat vakuutuksia ja toimivat tuotteiden keräys- ja markkinointiorganisaatioina.⁶¹ Osuuskauppojen perustaminen oli vilkasta, ja vuonna 1914 niitä oli 415, osalla oli useita myymälöitäkin. Tukkukaupan ja neuvonnan tarpeita tyydyttämään osuuskaupat perustivat vuonna 1904 Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan (SOK), joka oli lähinnä maanviljelijöiden omistama.⁶²

Ongelmakysymykseksi nousi vähitellen osuuskauppojen ja työväenpuolueiden välinen suhde. Osuuskauppojen edustajakouksissa ja sosialistien keskuudessa poliittisesta sitoutumisesta kiisteltiin kiivaasti, toisten kannattaessa sitoutumista ja tois-

⁶⁰ Kuisma 1999, 12—15.

⁶¹ Vihola 2004, 386—387.

⁶² Meinander 1999, 108; Virrankoski 2009, 545. Virrankoski mainitsee SOK:n perustamisvuodeksi 1914 ja Meinander puolestaan 1904. Vuosi 1904 on myös *Kansantalous*-teoksessa. Katso Kuisma 1999, 14.

ten vastustaessa sitä. Eräät sosiaalidemokraatit katsoivat, että osuuskauppojen tuli kannattaa sosiaalidemokraattista työväenliikettä. Vuoden 1903 Forssan kokouksen jälkeen työväenliikkeen suhde Pellervolaiseen osuustoimintaan alkoi rapautua. Vuonna 1908 työväen osuuskaupat saivat enemmistön SOK:n hallintoneuvostoon. Tämä kärjisti aatteellisia näkemyseroja. Vuoden 1911 edustajakokouksessa Viipurissa sosialistit ja porvarit väittelivät osuuskauppaliikkeen ja työväenliikkeen suhteesta. Useat työväenliikkeen miehet eivät hyväksyneet osuuskauppaliikkeen puoluekytkentää, vaikka pitivät osuuskauppaa välineenä sosialismin edistämiseksi. Maailmansodan ensimmäisinä vuosina taistelu vallasta SOK:ssa kiihtyi entisestään.⁶³

SOK:ssa ongelmaksi oli muodostunut liittyminen jäseneksi Pellervo-seuraan. Pellervon vaatimuksena oli muun muassa, ettei osuuskauppojen vuosivoittoja saanut käyttää puoluetarkoituksiin, etenkin sosialistien. Työväen kulutusosuuskuntien näkökulmasta SOK:n liittäminen Pellervo-seuraan oli gebhardilainen pakkomielle ajaa kaikki osuustoiminta ”suloiseen kokoomukseen” kuuntelemaan ”perustajien” ohjeita osuustoiminnasta. Kuluttajien etujen arveltiin vaarantuvan taantumuksellisten osuusmeijereiden ja etenkin Pellervon porvarillisen lukeneiston ”osuustoimintaihmistien” määräysvallassa. Vuonna 1914 SOK:n hallintoneuvoston puheenjohtaja Väinö Tanner jyrähti, että ”kuluttajien ja tuottajien edut ovat ristiriidassa, eikä silloin pidä kytkeä yhteen sellaista mikä ei yhteen kuulu.” Lopulta ristiriita kuluttajien ja tuottajien välillä, osuuskauppaliikkeen suhtautuminen sosialismiin, SOK:n liittymiskysymys Pellervo-seuran jäseneksi ja äänioikeuskiista jakoivat osuuskauppaliikkeen. SOK:n liittyessä Pellervo-seuraan työväenaatteen kannattajat perustivat oman osuuskauppaliikkeen 1916, Kulutusosuuskuntien Keskusliiton (KK), ja seuraavana vuonna perustettiin Suomen Osuustukkukauppa (OTK). Ruotsinkielisillä oli oma Uudenmaan ruotsinkielisten suurviljelijäin 1897 perustama maanviljelijästarvikkeiden hankintaliike Labor, jossa oli mukana myös pienviljelijöitä. Laborin ruotsinkieliset miehet erosivat Pellervo-Seurasta erimielisyyksien vuoksi vuonna 1901.⁶⁴

Osuustoiminnallisuuteen kannustettiin myös *Pienviljelijä*-lehdessä. Vuoden 1920 ensimmäisessä numerossa mainitaan *Pienviljelijä*-lehden sisällöstä osuustoiminnan osalta seuraavaa: ”Pienviljelijäin osuustoiminnallista järjestäytymistä tulee lehti edistämään ja osuustoiminta-alalta tullaan julkaisemaan kirjoituksia.”⁶⁵ Pienviljelijäin

⁶³ Henttinen 1999, 76—77.

⁶⁴ Henttinen 1999, 73, 78—79; Virrankoski 2009, 545.

⁶⁵ *Pienviljelijä* 1920. Pv 1/1920, 3.

liiton avulla oli mahdollista saada osuustoiminta kukoistamaan pienviljelijäin keskuudessa.⁶⁶ Lehden kirjoituksissa paneuduttiin osuustoimintaan eri näkökulmista ja sen merkitystä pienviljelijöille korostettiin.

Osuustoiminnassa tärkeää on osuustoimintahenki, totesi nimimerkki E.Y. lehden pääkirjoituksessa helmikuussa 1925. Sen puuttuessa osuustoiminnalla ei olisi mitään merkitystä Suomen pienviljelystalouden kehittämisessä. Suurinumeroinen kehitys, voisi olla huonoa, ellei sen taustalla olisi osuustoiminta-aatetta. Osuuskuntien jäsenluvun ja liikevaihdon kasvaessa kaikki olisi hyvin osuustoiminnassa. Tämä oli erehdys, sillä vain taloudellisiin vaikutteisiin perustuva osuustoiminta oli ontolla pohjalla ja johtaisi koko osuustoiminta-aatteen tuhoutumiseen. Tämä kehitys oli jatkunut jo pitkään osuustoimintaliikkeessä ja sen vuoksi oli syytä pelätä pahinta, kirjoittaja totesi. Jäsenien tuli suhtautua osuustoimintaan oikealla tavalla. Jäsenyys oli velvoittavana asia, ei vain oikeus taloudellisiin etuihin. Ensimmäinen velvollisuus jäsenellä oli osallistuminen kokouksiin. Vaikka hän ei osallistuisikaan asioiden käsittelyyn, hänen läsnäolonsa kokouksessa oli moraalinen kannatus osuustoiminnalle. Epäkohdat ja eriävät mielipiteet oli tuotava esiin ja epäselvyydet oli selvitettävä. Näin estettiin huhujen leviäminen ja epäkohdat saataisiin korjattua.⁶⁷

Tulokseen pääsy edellytti pienviljelijöiltä puolestaan yhteistoimintahenkeä, jatkoi pääkirjoittaja. Tämä puolestaan edellytti kaikkien saapumista osuuskuntien kokouksiin. Valistustyön avulla osuuskuntien jäsenten tuli saada syrjään vetäytyneet jäsenet tuntemaan jäsenvelvollisuutensa saapua kokouksiin ja myös saada uusia jäseniä mukaan osuustoimintaan. Tämä oli tärkeää, jotta pienviljelijät saisivat enemmistön ja valtaa osuuskunnissa. Pienviljelijöiden tuli suhtautua myötämielisesti osuustoimintaliikkeeseen ja käyttää jäsenoikeuksiensa suomaa vaikutusvaltaa osuuskuntiansa kehittämiseen ja toiminnan johtamiseksi tukemaan enenevässä määrin pienviljelijätaloutta.⁶⁸

Yhteistoimintahengen puute suuremman tai pienemmän yhteistoiminnan kyseessä ollen johtui siitä, että jotkut halusivat olla jarruina asioiden hoidossa, jatkoi nimimerkki E.Y. huhtikuun 1925 artikkelissaan. Varman voiton hetkellä kaikki olivat mukana, mutta heikomman tuloksen kyseessä ollen laitettiin vastaan. Keskinäinen kateus oli merkityksellisempää kuin tietämys yhteistoiminnan hyödystä. Yhteistoimintaa arvosteltaessa huomio kiinnittyi siihen, minkä verran naapuri hyötyi asiasta. Jos naapuri

⁶⁶ Nytkö levähtämään? Pv 10/1921, 167–168.

⁶⁷ Pienviljelijäin suhde osuustoimintaan. Pv 4/1925, 63—64.

⁶⁸ Pienviljelijäin suhde osuustoimintaan. Pv 4/1925, 64—65.

hyötyi, yhteistoiminta oli sulaa hulluutta. Lisäksi tulivat kysymykseen erilaiset puolue-näkökulmat, jolloin yhteistoimintayrityksiä pitäisi olla yhtä monta kuin oli puolueita tai taloja kylässä. Pienviljelijäluokan pitäisi olla kokonaisuus, jotta se voisi taistella etujensa puolesta. Sitä se ei kirjoittajan mielestä kuitenkaan sillä hetkellä ollut. Kyseessä oli vain hajanainen joukko yksilöitä, jotka hakivat määrättyä päämäärää jokainen eri tahoilta.⁶⁹

Yhteistoiminnan merkityksestä lehdessä oli kirjoittanut jo aiemmin Liiton järjestelijänä ja myöhemmin *Pienviljelijä*-lehden vastaavana päätoimittajana toiminut Evert Lammentausta. Vuoden 1920 kesäkuun lehden pääkirjoituksessa Lammentausta totesi, että torppareille ja muille työväestöön kuuluville oli juurtunut uusi usko. Usko yhteistoiminnan valtavaan merkitykseen ja joukkovoimaan, jota ei horjuttanut vastustajan kiväärit eikä kuularuiskut. Se tarttui tuhansiin kymmeniin tuhansiin ja aina miljooniin työläisiin ja maanraatajiin, jolloin he tunsivat itsessään piilevän voiman ja puristivat pääoman raskaan taakan harteiltaan ja lakkasivat olemasta suurmaanomistajien astinlautana ja yhteiskunnallisten rasitusten maksujuhtina. Näin he pääsivät todellisten maanviljelijäin asemaan yhteiskunnassa.⁷⁰ Yhteistoiminta oli tärkeä asia ja sen merkitys tuotiin esiin lehdessä osin kärkevinkin ilmaisuin. Yhteistoiminta oli edellytys pienviljelijän menestymiselle, mutta se edellytti kaikilta osallistumista yhteisiin hankkeisiin ja toimimaan yhdessä.

Pääkirjoituksessa elokuulta 1925 E.Y. käsitteli nykyaikaista osuustoiminta-aatetta. Sen periaate oli, että osuuskunnassa päätösvalta ei ollut riippuvainen yhden jäsenen omistamien osuuksien määrästä, vaan jokaisella jäsenellä oli yhtä suuri valta. Näin jokainen pääsi nauttimaan yhteistoiminnan eduista ja toisaalta sen toivottiin auttavan asioiden perusteellisempaa käsittelyä, koska oli jokaisen edun mukaista seurata asioiden käsittelyä kokouksissa. Osuuskunnan edun mukaista oli, että ne voisivat hyvin ja yhteiset keskusliikkeet hyödyttäisivät toiminnallaan kaikkia. Yhteiskunnallinen kehitys oli kulkemassa osuustoiminnalliseen suuntaan. Osuusliikkeiden nopea laajeneminen ja lisääntyminen oli yhteiskunnallisesti osuustoiminta-aatteen voitto.⁷¹ Osuustoiminnassa kaikki osakkaat pääsivät päättämään, joten valtakin oli yhteistä.

Osuustoimintaan liittyi myös velvollisuuksia. Nimimerkki E.Y. mainitsi artikkelissaan pienviljelijöiden tietävän osuustoiminnan merkityksen pienviljelystalou-

⁶⁹ Valveutuneille pienviljelijöille. Pv 7—8/1925, 142.

⁷⁰ Juhannus. Pv 11/1920, 160.

⁷¹ Osuustoiminnan johtavat periaatteet. Pv 16/1925, 303—304.

den kehittäjänä, mutta yhtä hyvin he eivät kuitenkaan olleet perillä velvollisuuksistaan, joita heidän oli täytettävä, voidakseen nauttia osuustoiminnan hyödyistä. Pienviljelijä halusi nauttia eduista, jakaisi osuustoiminnan saavutuksia ja hänen mielestään sen pitäisi olla valmista ja tuloksia tuottavaa, mutta se ei saanut maksaa mitään. Syynä tähän oli suomalainen arka, epäilevä ja vanhoillista talousajattelua edustava luonne. Pienviljelijät ymmärsivät asian siten, että osuustoiminta tietyin edellytyksin oli taloudellisesti hyödyttävää, mutta edellytysten puuttuessa he eivät antaneet osuustoiminnalle mitään arvoa. Tuomitsevilla lausunnoissa todettiin joko paikkakunnalla olevan osuustoiminta- ja yhteistoimintaharrastuksen olevan niin huonoa, ettei siitä ollut hyötyä tai sitten sitä johtivat sellaiset miehet, ettei siitä voinut toivoakaan mitään hyötyä.⁷² Vallan lisäksi velvollisuudetkin olivat yhteisiä ja kaikkia koskevia.

Vikoja oli helppo löytää, mutta niiden korjaamiseksi ei haluttu tehdä mitään. Parannuskeinoina E.Y. esitti osuustoimintahengen nostattamista ja osuuskuntien järjestämistä sellaiseksi kuin enemmistö ne haluaisi. Osuuskuntien vuosikokouksissa oli mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja osallistuminen kokouksiin oli jokaisen viljelijän velvollisuus. Se, joka ei oikeuttaan käyttänyt, ei ollut oikeutettu arvostelemaan osuustoimintaa. Osuuskuntien vuosikokouksissa valittiin hallituksen jäsenet ja niiden päätökset olivat muutenkin merkittäviä. Osuuskassojen kokouksissa päätettiin antolainausrajoista, lainakoroista, lainausehdoista ja lainojen käytön tarkastuksesta. Koneosuuksuntien kokouksissa päätettiin muun muassa käyttömaksujen suuruudesta.⁷³

Ongelmana oli jäsenien pyrkimys saada käyttömaksut mahdollisimman alhaisiksi ja siten säästämään ja nauttimaan eduista lähes ilmaiseksi. Maksujen pienuus heikensi osuuskunnan toimintaa ja tuotti tappiota. Korjauksia ei voinut suorittaa, koneet rappeutuivat tai sonni oli ostettu velaksi ja uuden hankinta jäi toteutumatta, koska ei ollut varoja käytettävissä. Eräs suurimpia ongelmia osuuskunnissa oli osakkaiden voitonjaon nälkä. Pienikin ylijäämä haluttiin jakaa osakkaiden kesken, jolloin osuuskunnan talous kärsi ja lopputuloksena saattoi olla osuustoiminnan perikato. Osuuskunnan kokouksissa osakkaiden olikin otettava päämääräkseen oman edun sijaan osuuskunnan etu ja sen tulevaisuus. Omaetupolitiikka johti kannauksiin jäsenten kesken ja oli lisäksi vielä vastoin osuustoiminnan päämääriä. Työskentely tulevaisuuden puolesta yhdisti erilaiset näkökannat, oli kirjoittajan lopputoteamus.⁷⁴

⁷² Osuuskuntien vuosikokoukset. Pv 2/1926, 32.

⁷³ Osuuskuntien vuosikokoukset. Pv 2/1926, 32.

⁷⁴ Osuuskuntien vuosikokoukset. Pv 2/1926, 32—33.

Osuustoiminta haluttiin nähdä epäpoliittisena ja ei-uskonnollisena toimintana. Lehti lainasi tammikuun 1927 numeron etusivulla Saksan maanviljelijäin osuustoiminnan ”isän” Reiffeisenin ajatusta. ”Me pidämme ankarasti kiinni siitä, ettei osuuskuntia saa käyttää enemmän valtiollisen kuin uskonnollisenkaan kiihotuksen temmellyskenttänä. Olemmehan aina alati painavasti teroittaneet sitä, että me osuustoimintatyössä liikumme puolueettomalla alueella, jossa kaikki ne, joilla on halua tehdä työtä kansansa parhaaksi, voivat liittyä yksimieliseen yhteistyöhön.”⁷⁵ Lainauksella ilmeisesti haluttiin tuoda esiin osuustoiminnan epäpoliittinen ja ei-uskonnollinen luonne, jolloin kansankerroksista riippumatta se oli kaikkien ulottuvilla olevaa toimintaa. Poliittinen ja muu kiihotus ei kuulunut osuustoimintaan. Lainausta oli vuosikymmenen loppupuolelta olevassa lehdessä, joten siinä voi nähdä myös pyrkimyksen julkituoda Liiton puolueettomuusvakuuttelut.

Osuustoiminta liitettiin Liiton neuvontatyöhön heti alusta alkaen. Lehden vuoden 1921 syyskuun lopun numerossa vastaava päätoimittaja K.A. Jalava käsitteli asiaa pääkirjoituksessa. Liiton hakiessa valtioapua neuvontatyöhön yhtenä perusteluna avustukselle oli hankkia sen palvelukseen henkilöitä, jotka olisivat perehtyneet osuustoimintaan. He voisivat työskennellä menestyksekkäästi sen eteen, että pienviljelijätkin saataisiin tutustumaan ja kiintymään osuustoimintaan ja näin paremmin auttamaan itseään.⁷⁶

Osuustoimintaliikkeellä oli maanlaajuisen liiketoiminnan ja henkilöstöverkoston avulla mahdollisuus liittää kaukaisetkin reuna-alueet kansakunnan rakennustyöhön ja myötävaikuttaa ratkaisevasti maaseutu- ja tilallisväestön yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen nousuun.⁷⁷

Pienviljelijäin Liitto otti asiakseen juurruttaa osuustoiminta-aatetta jäsentensä keskuuteen. Osuustoiminta koettiin tärkeäksi asiaksi ja siitä kirjoitettiin lehden sivuilla varsin runsaasti. Tarkoituksena oli vakuuttaa jäsenistölle osuustoiminnan tärkeydestä ja sen mahdollisuudesta pienviljelijäin taloudellisen aseman parantajana. Perustelut saattoivat olla osin kärkeviäkin, etenkin yhteistoimintahengen merkitystä korostettaessa. Pienviljelijät haluttiin aktiivisesti mukaan toimintaan, koska kyseessä oli heidän oma etunsa ja yhteistoiminnalla päästiin sovittuihin tuloksiin. Kaiken haluttiin olevan yhteistä niin vallan kuin yhteisten velvollisuuksien ja uhrausten.

---

⁷⁵ Pv 1/1927, 1.

⁷⁶ Pienviljelijäin Liiton neuvontatyö. Pv 18/1921, 303—304.

⁷⁷ Kuisma 1999, 18—21.

3.2. Osuustoiminta auttaa ja sivistää pienviljelijää

Pienviljelijä-lehden pääkirjoituksessa lokakuun 1922 numerossa nimimerkki E.W. (Emil Wiljanen) selvitti osuustoiminnallisen liikkeen syntyä. Liikkeen synnyttivät taloudelliset ja yhteiskunnalliset syyt. Osuustoiminnalla oli siksi suuri merkitys vähäväkisellemme kansan osalle. Taloudellisesti osuustoiminnasta oli hyötyä yksityistaloudelle, koska se voisi hyötyä suurtuotannon, tukkumyynnin, järjestetyn luoton ja työnjaon tuomista eduista. Koneita voitiin hankkia yhteisesti, jolloin niiden käyttö oli halvempaa. Lisäksi voitiin perustaa tarpeellisia laitoksia ja laitteita jalostusta ja myyntiä varten. Pienviljelijän maataloudellinen toiminta saatiin näin helpommaksi ja kannattavammaksi. Useissa muissa maissa osuustoiminta oli kehittynyt vastavoimaksi kapitalistiselle liikemuodolle. Osuustoiminnasta oli siten tullut taloudellinen voima, joka antoi siihen kuuluvalla merkittäviä etuja. Muutamilla aloilla se oli jo pystynyt kokonaan syrjäyttämään kapitalistisia liikemuotoja. Pienviljelijät voisivatkin käyttää menestyksekkäästi tätä liikettä taistelussaan elinehtojensa puolesta.⁷⁸

Lehden elokuun 1925 pääkirjoitus määritteli osuustoiminnallisen elämän johtavaksi periaatteeksi ja päämääräksi yhteisen edun ennen yksityistä etua. Henkilö pääsisi hyötymään tuotanto-osuuskunnassa sen tuottamasta tulosta ja kulutusosuuskunnassa hän voisi pienentää omia kustannuksiaan.⁷⁹ Kulutusosuustoiminnassa vähäväkiset pystyivät valvomaan omia etujaan ja se oli kohonnut suureksi taloudelliseksi ja yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, tarkensi asiaa jo lehden toukokuun 1921 artikkeli.⁸⁰ Osuuskaupoissa yhteisen keskusliikkeen perustamisajatus oli noussut esiin jo vuoden 1902 lopulla. Eturintamassa asiassa olivat Tampereen työväenosuuskaupat. Tarvetta yhteistoimintaan oli niin osuuskauppojen tavaranhankinnassa kuin niiden neuvonnassakin.⁸¹ Osuustoimintalaki oli tullut voimaan jo vuonna 1901, jolloin perustettiin muun muassa Turkuun Vähäväkisten Osuusliike.⁸²

Sosialidemokraattien suhde kulutusosuustoimintaan oli myönteinen ja se tunnustettiin tärkeäksi uudistusliikkeeksi taistelussa työväen elinretujen puolesta. Tavoit-

⁷⁸ Osuustoiminta pienviljelijäin auttajana. Pv 19/1922, 327—28.

⁷⁹ Osuustoiminnan johtavat periaatteet. Pv 16/1925, 304.

⁸⁰ Osuustoiminta. Kulutusosuustoiminta maassamme. Edistynyt jättiläisaskelin. Pv 10/1921, 177—178.

⁸¹ Karhu 1999, 256.

⁸² Karhu 1999, 251; S-ryhmän historia - aina asiakasta varten. Osoitteessa <https://www.s-kanava.fi/web/s/s-ryhma/historia>. Viitattu 23.9.2013.

teen saavuttamiseksi osuusliikkeiden tuli toimia työväen hengessä, jotta luokkatietoisien työväestön luottamus liikettä kohtaan säilyisi. Sosialidemokraattisen työväestön tuli vaikuttaa osuuskunnissa niin, että ne olisivat mallikelpoisia työnantajia, työläisten edut olisivat hyvät ja ne käyttäisivät vain ammatillista järjestäytyntä työvoimaa. Työriitoja tuli sovittaa pyrkimättä yhteiseen rintamaan porvarillisten työnantajien kanssa työväestöä vastaan. Tärkeää oli myös työläisten uskollisuus kuluttajina omaa liikettään kohtaan.⁸³ Väinö Tannerin mukaan osuustoiminnalla voitiin rakentaa sosialismia. Etenkin tuotannon alojen haltuunotto ja markkinoiden korvaaminen osuustoiminnalla olivat ilmauksia, jotka jäivät enenevässä määrin edistysmielisen osuustoiminnan sanastoon. Työväenliikkeen suhde edistysmieliseen osuustoimintaan oli jo vanhastaan ollut avoin ja läheinen. Sosialidemokraattien vuoden 1930 sosialisointiohjelmassa todettiin osuuskauppaliikkeen valmistavan pohjaa sosialisoinnille.⁸⁴

Syyskuussa 1921 lehdessä julkaistiin Pienviljelijäin Liiton Keskustoimikunnan⁸⁵ sääntömallit. Mallin neljännessä pykälässä mainittiin osallistumisesta yhteishyödyllisten yhtymäin perustamistehtäviin avustamisen ja avustusten hankkimisella Pienviljelijäin Liitolta. Tällaisia yhtymiä olivat osuuslainarahastot, maanviljelystuotteiden myynti- ja välitysosuuskunnat, koneosuuskunnat, kasvitarhaseurat, siipikarjanhoitoosuuskunnat, ori- ja sonnyhdistykset ja muut maataloutta ja sen sivuelinkeinoja tukevat yhtymät.⁸⁶ Saman vuoden joulukuun alun numerossa Evert Lammentausta selvitti osastojen perustamisohjeita, joissa mainittiin osuustoimintaan liittyen, että Liitto järjestää osuustoiminnallisia ja muita taloudellisia yhtymiä pienviljelijöiden keskuuteen. Yhteistoiminta olisi välttämätön, koska sen avulla olisi mahdollista kestää paremmin kapitalistisessa talouselämän kilpailussa.⁸⁷ Lammentausta näki osuustoiminnassa vaihtoehdoisen toimintamallin kapitalistiseen järjestelmään nähden. Yhteistoiminta olisi, kuten Tannerin totesi, keino rakentaa sosialismia.

Vuoden 1921 joulukuun lopun lehden artikkelissa esitettiin konkreettisena esimerkkinä talouden parantamisesta yhteisten koneiden hankkiminen. Voimaperäinen

⁸³ Suomen Sosialidemokraattisen puolueen menettelytapa 1929, 42.

⁸⁴ Henttinen 1999, 153, 195.

⁸⁵ Keskustoimikunnan, sen toisen pykälän mukaisesti, tarkoitus oli olla yhdyssiteenä Pienviljelijäin Liiton ja sen alaisten osastojen välillä yhdistämällä kunnassa toimivat osastot yhteistoimintaan pienviljelijäväestön henkisten ja taloudellisten pyrkimysten kohottamiseksi. Liiton toiminta-alalta. Pienviljelijäin Liiton osastojen Keskustoimikunnan säännöt. Pv 17/1921, 287.

⁸⁶ Liiton toiminta-alalta. Pienviljelijäin Liiton osastojen Keskustoimikunnan säännöt. Pv 17/1921, 287.

⁸⁷ Ohjeita pienviljelijäosastojen perustamiseksi. Pv 23/1921, 384.

maanviljelys vaati uusia, käytännöllisiä ja tehokkaita koneita, joita pienviljelijänkin oli kyettävä saamaan itselleen käyttöön. Yksin kalliin koneen hankinta oli lähes mahdotonta, mutta osuustoiminnallisesti hankittuna se oli kannattavampaa. Osuustoiminnallisesti hankittavia koneita olivat muun muassa niittokone, haravakone, hankmo⁸⁸ ja kylvinkone. Ongelmana yhteishankinnassa olivat harvaanasutut seudut, joilla koneiden kuljetus paikasta toiseen saattoi olla vaikeaa. Pahin este lienee kuitenkin ollut yhteistoimintakyvön naapuri, jonka kanssa ei voinut koneita yhteistoiminnassa hankkia. Ongelmista huolimatta yhteistoimintaa piti tehdä siellä missä se oli mahdollista, jotta saatiin helpotusta pienviljelijäin ”työn raskaan raatamiseen”.⁸⁹

Pienviljelijäin lainan saannin turvaamisesta kirjoitti vuoden 1921 heinäkuun numeron pääkirjoituksessa vastaava päätoimittaja K.A. Jalava. Eräänä esimerkkinä voisi olla maanviljelysrahasto pienviljelijöitä varten. Mallia tulisi ottaa Saksasta ja Ruotsista, joihin oli jo perustettu kyseisiä rahastoja. Ongelmana oli vähäinen järjestäytyminen ja yhteistoiminta pienviljelijäin keskuudessa. Oman rahaston perustamisajatuksista ei tullut kuitenkaan luopua vaikeuksista huolimatta. Varoja pienviljelijä tarvitsi rahoittaakseen rakennusten korjaamista ja koneiden, siemenviljan ja apulannan hankintaa. Luoton saanti oli pienviljelijälle jopa elinkysymys. Mikäli hän joutui lainaamaan tarvittavat varat yksityiseltä, vaarana oli, että pienviljelijä joutui riippuvuussuhteeseen lainoittajaan ja se saattoi olla pahempi asia kuin ennen hänen torpparina ollessaan. Asian ratkaisemiseksi ja pienviljelijäin luoton saannin turvaamiseksi muualla Euroopassa oli ryhdytty uudistuksiin. Esimerkkinä tästä olivat Saksan ja Ruotsin pienviljelijäin omat kassat, joita valtio avusti runsaskätisesti.⁹⁰

Ennen oman rahaston luomista luotonannon tarpeen tyydyttämiseksi oli käytettävä olemassa olevia osuuskassoja, jatkaa Jalava. Pienviljelijäin tuli ryhmittyä niiden ympärille liittymällä jäseniksi ja perustamalla kassoja, sinne missä niitä ei vielä ollut. Toiminnassa oli otettava huomioon Maanvuokraajien ja Pienviljelijäinliiton viidennen edustajakokouksen päätökset asiasta. Huhtikuussa vuonna 1921 pidetty edustajakokous päätti, että ”pienviljelijäin siellä, missä ovat osuuskassojen jäseniä tai missä sellainen perustetaan koetettava saada kassan johto omiin käsiinsä käyttääkseen kassan avulla saatavia taloudellisia etuja ennen kaikkea pienviljelijäin etujen mukaan.” Mikäli pienviljelijäin hallitsemaa kassaa ei saatu syntymään, tuli pienviljelijäosastojen vaikut-

⁸⁸ Karhi, äes.

⁸⁹ Osuustoiminta. Osuustoiminnan avulla koneita hankkimaan. Pv 14/1921, 240—241.

⁹⁰ Osuuskassoista. Pv 13/1921, 219.

taa erityisten kunnallisten rahastojen ja osuuskassojen kehittämiseksi sellaisiksi, että ne voisivat tyydyttää pienviljelijäin luoton tarpeen.⁹¹

Ulkomaat toimivat mallina suomalaiselle osuustoiminnalle. Saksassa ja Italiassa perustettiin osuuskassoja. Suomen maaseudulle oli jo perustettu säästöpankki-verkosto, jonka tehtävä oli kannustaa ja edistää säästäväisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Säästämällä turvallisesti säästöpankkeihin kansalainen sai itselleen vanhuuden turvaa oloissa, jossa ei ollut kattavaa eläkejärjestelmää. Säästöpankit eivät kuitenkaan voineet luotottaa pienviljelijöitä maatalouden hankinnoissa. Tämä johtui lainsäädännöstä, joka kielsi säästöpankeilta riskilainoituksen. Pellervo ja osuustoimintaliike perustivatkin Suomeen uuden maatalouden luototukseen keskittyneen rahoituslaitosverkoston, osuuskassat. Kassoja oli kahdenlaisia, maaseudun maataloudenharjoittajien kassat ja kaupunkien käsityöläisten osuuslainarahastot.⁹²

Santosen mukaan alkuperäinen tarkoitus osuustoiminnalla oli turvata pienviljelijäväestön taloudellinen toimeentulo. Työväenliikkeen piirissä asiaan suhtaututtiin kaksinaisesti, jyrkimpien sosialistien pitäessä sitä pikkuporvarillisena näpertelynä. Yleensä se katsottiin kuitenkin kuuluvaksi työväenliikkeen toimintamuotoihin. Osuustoiminnan toteutus ei ollut ristiriidatonta yleisen osuustoimintaliikkeen puitteissa. Tämä näkyi etenkin sosialistien ja porvarien suhtautumisessa osuuskassoihin, joissa he pyrkivät toimimaan yhdessä. Erimielisyydet alkoivat 1910-luvulla, jolloin osuuskauppa-liikkeen jakautuminen alkoi ja ristiriidat heijastuivat myös osuuskassatoimintaan. Olosuhteet muuttuivat 1920-luvulla, mutta eivät välttämättä asenteet samassa määrin. Osuuskassat nähtiin tarpeellisiksi pienviljelijöille, mutta niiden hallinto ei ollut sopiva heille, koska sitä ohjattiin pienviljelijöille vieraassa hengessä. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että luotonannon ehtona oli *Pellervo*-lehden tilaaminen. Myöhemmin Pienviljelijäin Liiton asenne osuuskassoihin lieveni ja jäseniä kehoitettiin perustamaan keskuuteensa osuuskassoja.⁹³

Esa Ruuskanen toteaa väitöskirjassaan, että myydessään maitoa ja kehittäessään tilaansa pienviljelijät pääsivät kosketuksiin muiden lypsykarjatilallisten kanssa esimerkiksi kyläyhteisöjen omistamien ja yhtäläisellä äänivallalle perustuvien osuusmeijereiden ja uuteen kukoistukseen nousseitten osuuskassojen kanssa. Osuuskassat jakoivat muun muassa suuren osan valtion varoista ohjatuista maatalousluotoista, joilla

⁹¹ Osuuskassoista. Pv 13/1921, 220—21.

⁹² Vihola 2004, 190, 192—193.

⁹³ Santonen 1971, 130—131.

saatiin pikkutiloja alkuun. Kyläyhteisön menestyminen oli kaikkien etu, vaikka kilpailua ilmenikin. Vireä kyläyhteisö oli se, joka loi edellytykset omalle pankki- ja meijeri-toiminnalle. Päätösvalta toteutui kotiseudulla ja se esti sen myös valumasta naapurikyläläisille tai -pitäjäläisille. Enemmän kuin ideologiset painotukset meijereiden ja osuuskassojen kaltainen yhteistoiminta korosti pienyrittäjyyttä, säästäväisyyttä, rehellisyyttä, ahkeruutta, kylähenkeä ja kaikkien menestystä vallitsevassa kilpailutilanteessa.⁹⁴

Osuustoiminnalla oli taloudellisten olosuhteiden parantamisen lisäksi yhteiskunnallinen merkitys, totesi maaliskuun 1922 numeron pääkirjoitus. Erään huomattavan valtio- ja tiedemiehen sanoin: ”Osuuskuntien kautta taloudellisen toimeentulon lisäksi myös osuuskuntiin liittyneiden henkinen ja siveellinen elämä on huomattavasti elpynyt. Kuuluminen osuuskuntaan ja siinä toimiminen sen hyväksi on sellaisenaan koulu itsekasvatukselle, uhrautuvaisuudelle ja yhteistunnolle”. Lopuksi kirjoittaja kehotti kaikkia pienviljelijöitä tutustumaan osuustoimintaan, koska se oli kaikille vähävähäisille huomattava tuki ja turva.⁹⁵ Yhteiskunnallisen merkityksen painoarvoa haluttiin korostaa vetoamalla auktoriteettiin, joka tässä tapauksessa oli sekä politiikan että tieteen piirissä toimiva.

Yhteiskunnallisesti osuustoiminta liittyi kasvatustehtävään, kirjoitti nimimerkki E.W. pääkirjoituksessa lehden lokakuun 1922 numerossa. Liiketoiminnasta tuli rehellistä kun siveellisyys ja tieto lisääntyvät. Tavaroiden tuottaminen ja välittäminen hyödyttivät kuluttajia yksityisten keinottelijoiden sijaan. Osuustoiminta kasvatti järjestetyn yhteistyön ymmärtämiseen ja suurten laitosten johtamiseen. Se oli yhteiskuntaa uudistava ja puhdistava voima, kirjoittaja tiivisti. Se auttoi vähävaraisia kansankerroksia pysyvästi yhteiskunnan asioiden hoitoon. Samalla se auttoi pienviljelijää kestävässä asemassaan ja yhteiskuntaa uudistumaan pieneläjäin etujen vaatimaan suuntaan.⁹⁶

Nimimerkki E.Y. kiteytti pääkirjoituksessaan elokuussa 1925 osuustoiminnan merkityksen. Sillä oli suuri aatteellinen, henkinen merkitys, joka vaikutti kasvattavasti jokaiseen jäseneseen. Osuustoiminnassa joutui toimimaan siten, että tulos tuli yhteiseksi hyväksi. Luottamus aatteeseen kasvoi ja sen läpäisemä henkilö suhtautui paremmin ja innostuneemmin samankaltaisiin kysymyksiin, joita osuustoiminta edusti. Se lisäisi uskoa ja luottamusta omiin voimiin sekä kansataloudellista vaistoa. Henkilö suosi oman maan tuotteita ja vältti ulkomaista rihkamaa. Osuustoimintaan saattoi liittyä luok-

---

⁹⁴ Ruuskanen 2006, 53.

⁹⁵ Pienviljelijät osuustoimintaa harrastamaan. Pv 5/1922, 83—84.

⁹⁶ Osuustoiminta pienviljelijäin auttajana. Pv 19/1922, 328—29.

karajoista riippumatta ja ainoa edellytys oli eheä osuustoimintahenki. Osuustoiminta-
aate paransi maailmanlaajuisesti rauhaa ja johti luovan kehityksen tielle. Puutteistaan
huolimatta Suomen pienviljelijöiden tuli olla uskollisia osuustoiminta-aatteelle vaikeis-
sakin tilanteissa.⁹⁷

Osuustoiminta pyrki sivistämään maaseudun viljelijä väestöä. Sivistyneis-
tön alullepanema aate sai kannatusta pienviljelijäin keskuudessa. Pienviljelijäin Liiton
lehti kirjoitti asiasta ja Liitto tuki osuustoiminnallisia pyrkimyksiä. Osuustoiminta- ja
yhteistoimintahenki olivat keskeisiä käsitteitä määriteltäessä osuustoimintaa. Kannan-
otot osuustoiminnan puolesta olivat välillä kärkeviäkin. Perusteltaessa osuustoiminnan
tärkeyttä siteerattiin myös ulkomaisia toimijoita. Lehden korostaessa yhteistä etua en-
nen yksityistä etua, lähestyttiin osuustoiminnassa sosialismia. Osuustoiminta oli talou-
dellisen toiminnan lisäksi myös yhteiskunnallista toimintaa, joka sivistä ja kasvatti hen-
kisesti siihen osallistuvia. Kaiken kaikkiaan osuustoiminnalla haluttiin nostaa pienvilje-
lijäin taloudellista ja yhteiskunnallista asemaa ja saada heidät toimimaan yhdessä yhtei-
sen edun nimissä.

---

⁹⁷ Osuustoiminnan johtavat periaatteet. Pv 16/1925, 304—305.

4. Edustajia valitsemaan, pienviljelijät!

4.1. Kunnallisvaalit pienviljelijän näkökulmasta

Suomessa kunnallista itsehallintoa oli uudistettu marraskuussa 1917, eli jo ennen itsenäistymistä. Tuolloin ratkaistiin kiista yksityiskohdista suurlakon järjestäneiden sosiaalidemokraattien ja porvarillisten kesken. Toukokuussa 1918, jolloin sosiaalidemokraatit olivat poissa eduskunnasta, vaadittiin kunnallislakiin muutoksia, mutta sosiaalidemokraattien menestyttyä myöhemmin hyvin eduskuntavaaleissa he puolestaan vaativat muutoksia näihin lakeihin. Lopullisesti kunnallislait vahvistettiin elokuussa 1919. Uudistus oli kansanvaltainen yleisine ja yhtäläisine äänioikeuksineen. Äänivaltaisia olivat yli 24-vuotiaat. Maalaiskunnissa päättäväksi elimeksi tuli kolmeksi vuodeksi valittu kunnanvaltuusto, jonka valtuutetuista kolmannes oli vuosittain erovuorossa. Kunnallisvaaleja järjestettiin siten joka vuosi ja se vähensi kiinnostusta niihin, joten vuodesta 1925 alkaen kunnanvaltuusto valittiin kokonaisuudessaan kolmeksi vuodeksi. Toimeenpanevana elimenä säilyi kunnallislautakunta, jonka valtuusto valitsi. Kaupunkihallinnossa suurin uudistus oli äänioikeuden demokratisoituminen, valtuusto kaupungeissa oli jo ennestään. Valtiovallan puolelta kuntien hallintoa valvoi maaherra. Uudistuksella poistettiin autonomian ajan lopun pahimmat epäkohdat antamalla naisille ja työväelle äänioikeus. Aiemmin äänioikeus kuului vain miehille ja heillekin varakkuuden perusteella. Vuonna 1922 jo 30 prosentissa maalaiskunnista ja kauppaloista johdossa oli vasemmistoenemmistöinen valtuusto. Kunnallishallinnon yhteiskunnallisia tehtäviä ryhdyttiin nyt hoitamaan uudessa hengessä.⁹⁸

Pienviljelijä-lehdessä kannanottoja kunnallisvaaleihin ilmeni jo vuoden 1921 lehdessä. Pääkirjoituksessa käsiteltiin osastojen kokousten ajankohtaisia kysymyksiä, joista kunnallisvaalit olivat päällimmäisinä. Osastoja kehoitettiin kiinnittämään huomio edustajaehdokkaiden valintaan ja keskustelemaan heidän toiminnastaan ja evästäämään heitä toimessaan. Toiminnan tulisi olla yhtenäistä ja valitsijoiden vaatimukset täyttävää. Tarvittava tuki tovereille tuli valitsijoilta, jotka viitoittivat suunnan pyrkimyksille ja vaatimuksille. Valinnan jälkeen edustajia oli tuettava, jotta he eivät jäisi yksin hoitamaan asioita.⁹⁹ Sopivien ehdokkaiden valintaan halusi seuraavanakin vuonna kiinnittää huomiota nimimerkki E.W. pääkirjoituksessaan. Valtuustoihin oli saatava valituk-

⁹⁸ Virrankoski 2009, 794.

⁹⁹ Pienviljelijäin osastot ja osastojen kokoukset. Pv 22/1921, 363—364.

si mahdollisimman monta pienviljelijäin ja muiden pieneläjäin edustajaa, koska varakaat suurtilalliset yleensä johtivat kuntien hallintoa.¹⁰⁰ Vuoden 1922 kunnallisvaalien painotus pienviljelijöille oli lehden mukaan verotuskysymys. Pienviljelijöiden edustusta taksoituslautakunnissa oli lisättävä. Osallistuminen vaaleihin oli tärkeää äänestämällä omien valitsijayhdistysten edustajia. Tietoisten pienviljelijäin oli opastettava tässä asiassa muita. Asetelmaksi muotoutui pienviljelijä vastaan suurviljelijä.¹⁰¹ Tässä vaiheessa poliittinen kannanotto oli vähäinen ja asetelmana olivat enemmän pienet viljelijät vastaan suuret viljelijät. Pienviljelijäin kannalta merkittävää oli saada päteviä edustajia valtuustoihin hoitamaan heidän asioita.

Pienviljelijäin Liiton kuudes edustajakokous 5.—7. 1. 1923 näytti suuntaaviivat kunnallisten vaalien suhteen. Osastojen tuli kunnissa, joissa oli pienviljelijöiden itsenäistä toimintaa ja järjestäytymistä, asettaa valitsijayhdistyksiä vaalilistoineen ja suorittaa ”agitatsioonia” niiden puolesta. Samalla tuli valitsijayhdistysten pyrkiä vaaliin kunnassa vaaleihin osallistuvien työväenpuolueiden kanssa.¹⁰² Myöhemmin lehden numerossa annettiin ohjeita pienviljelijäin valitsijayhdistysten perustamisesta ja viitattiin kuudennen edustajakokouksen päätökseen yhteistoiminnasta työväenpuolueiden kanssa. Yksityiskohtaisempia neuvoja asiasta oli saatavana esimerkiksi Sosiaalidemokraattisen puolueen Kunnallistoimiston julkaisusta nro 1.¹⁰³ Edustajakokouksen päätöksellä kehoitettiin osastoja yhteistoimintaan vaaleissa kunnassa olevien työväenpuolueiden kanssa, varsinkin Sosiaalidemokraattisen puolueen kanssa. Poliittinen kytkös oli näin ollen selvä.

Vuoden 1923 kunnallisvaaleissa verotus nousi myös puheenaiheeksi. Pääkirjoituksessaan E.W. eli Emil Wiljanen totesi, että asiat saadaan kuntoon kun pienviljelijät yhteisymmärryksessä palkkatyöväestön kanssa valitsevat riittävästi omia miehiään kunnan valtuustoihin, taksoituslautakuntiin ja muihin kunnallisiin elimiin. Useissa kunnissa oli jo työväenedustajia valtuustoissa ja joissakin jo enemmistö. Vaikka työväenedustajat ajoivat pienviljelijäinkin etua, tuli heidän ja pienviljelijäin toimia jatkuvassa yhteisymmärryksessä vähäväkisten asian hyväksi. Omia valitsijayhdistyksiä tulisi perustaa ja vaaliinittomahdollisuudet tulisi selvittää muiden työväenpuolueiden kanssa.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Pienviljelijät huomiota kunnalliseen toimintaan. Pv 16/1922, 280.

¹⁰¹ Kunnallisvaalien lähestyessä. Pv 21/1922, 359—361.

¹⁰² Pienviljelijäin Liiton 6:des edustajakokous. Pv 1/1923, 9.

¹⁰³ Ohjeita pienviljelijäin valitsijayhdistysten perustamiseksi. Pv 17/1923, 276—277.

¹⁰⁴ Kunnallisvaalien tärkeys huomattava. Pv 17/1923, 267—269.

Seuraavan vuoden kunnallisvaalien yhteydessä Wiljanen otti lievemmän kannan politiikkaan. Hän korosti Pienviljelijäin liiton olevan pääasiassa ammattiliitto, jonka tehtävä oli sääntöjensä ja ohjelmansa mukaan pienviljelijäin ammattitaidon ja taloudellisen aseman kohottaminen. Oikeuksien ajamiseksi pienviljelijäin oli otettava osaa yhteisiin toimiin oikeuksiensa ja etujensa valvomiseksi ja yhteistoimintaa oli tehtävä lähimain yhtäläisessä yhteiskunnallisessa asemassa olevien osatoverien kanssa.¹⁰⁵ Suorasta viittauksesta työväenpuolueiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä oli vuoden aikana päädytty toteamaan Pienviljelijäin Liiton ammatillinen merkitys ja yhteistyötä kehoitettiin tekemään yhtäläisessä yhteiskunnallisessa asemassa olevien kanssa. Taustalla oli muuttuneessakin tilanteessa poliittista sanomaa. Pienviljelijäin Liiton tausta oli työväenliikkeessä, joten edelleenkin yhtäläisessä yhteiskunnallisessa asemassa olevat tahot olivat muita työväenasiaa ajavia järjestöjä.

Vuoden 1925 kunnallisvaalilain muutos huomioitiin lehden artikkeleissa jo vuoden 1924 puolella. E. Lammentausta toi artikkelissaan esiin äänestämisen tärkeyden, koska eduskunta oli muuttanut kunnallislakia siten, että valtuustot istuisivat koko kolmen vuoden kauden ilman muutoksia. Kunnissa, joissa oli pienviljelijäin oma valitsijayhdistys tai se oli liitossa sellaisen ryhmän kanssa, jonka tarkoitusperät olivat sopusoinnussa pienviljelijäin etujen kanssa, tuli äänestää näitä. Ellei tähän ollut mahdollisuutta, tuli äänestää pienviljelijäin pyrkimyksiä kunnalliselämän alueella edistäviä ryhmiä.¹⁰⁶ Lammentausta jatkoi tässä Wiljasen linjoilla ja vältti suoraa mainintaa työväenliikkeeseen ja sitä lähellä oleviin puolueisiin. Pienviljelijän oletettiin jo tietävän ketä hänen tuli äänestää, joko omaa vaaliliittoa tai hänen etujaan ajavaa ryhmää.

Lammentausta palasi vielä samaan asiaan myöhemmin pääkirjoituksessa muistuttaen vaalilain uudistuksesta, liittoutumisesta muiden kanssa vai osallistumisesta omana ryhmänä. Vaaliliittoon yhteydessä tulisi keskustella yhteisistä ehdokkaista, joiden ajatusmaailma vastasi parhaiten kunnallisasioissa pienviljelijöiden toiveita ja vaatimuksia ja joiden edut ja yhteiskunnalliset olot vastasivat lähinnä heidän olojaan.¹⁰⁷

Vuoden 1925 vaalien lähestyessä Lammentausta palasi artikkelissaan äänestysasiaan. Kaikki puolueet kilpailivat pienviljelijöiden äänistä, mutta pienviljelijöistä itsestään riippui se johdettiin kunnan asioita edistysmielisessä vai taantumuksellisessa hengessä. Pienviljelijän tuli tarkoin harkita ketä äänesti, ettei hänen äänensä kääntynyt

¹⁰⁵ Kunnalliset kysymykset päiväjärjestyksessä. Pv 19/1924, 277.

¹⁰⁶ Kunnallisvaalien lähestyessä. Pv 21/1924, 314—315.

¹⁰⁷ Lähestyvät kunnallisvaali. Pv 15/1925, 283—284.

vahingoksi häntä itseään kohtaan eikä muuta työtätekevää kansaa kohtaan. Pienviljelijät ja muu työtätekevä kansanosu tuotti ne varat, joilla kunnan menot peitettiin joten valtuustoihin tuli valita sellaisia henkilöitä, jotka käyttivät kertyneet kansan varat kansan hyväksi.¹⁰⁸ Vaalien läheisyys ilmeisesti kirvoitti Lammentaustan selkeämpään kannanottoon työväen ja pienviljelijäin edustuksen puolesta. Edistysmielisten eli työväkeä lähellä olevien kannattaminen oli eduksi pienviljelijäin asialle.

Vuosikymmenen lopulla lehti ilmoitti selkeästi pääkirjoitustasolla, että se ei anna ohjeita ketä pienviljelijäin tulisi äänestää. Tosin ennen tätä todettiin, että pienviljelijät olivat perustaneet omia valitsijayhdistyksiä, jotka olivat yleensä vaaliliitossa työväen valitsijayhdistysten kanssa saadakseen vähäväkisen kansanosan edustuksen voimakkaaksi valtuustoissa. Vaaleihin tuli osallistua, koska kunnallinen elämä kosketti kaikkia kunnan asukkaita. Vaalilipusta tuli valita se lista, jonka ehdokkaiden arveltiin parhaiten edustavan pienviljelijäväestön etua.¹⁰⁹ Kirjoittaja mainitsi aluksi yhteydet työväen järjestöihin vaaliliittoasiassa ja totesi heti perään olevansa puolueeton sen suhteen ketä kunkin tulee äänestää. Äänestäjällä oli vapaus valita, mutta samalla ilmaistiin se ketkä ajoivat pienviljelijän asiaa, työväen puolueet.

Maaseudulla vaikuttavat puolueet kiinnostuivat 1920-luvulla torppareiden ja itsellisten perillisten asioiden ajamisesta. Etenkin työväenliike piti itseään oikeutettuna pienviljelijöiden etujen puolustaja, koska se katsoi pienviljelijän kuuluvan pitkälti työväenluokkaan. Kytös työväenliikkeeseen takasikin aluksi uusien pienviljelijöiden tuen kommunisteille. Tosin saman ryhmän tarpeista ja eduista olivat kiinnostuneet myös maalaisliitto ja sosiaalidemokraatit.¹¹⁰

Pienviljelijä-lehdessä kirjoitettiin kunnallisvaaleista heti alusta alkaen. Tärkeintä oli kertoa jäsenille sopivista ehdokkaista ja siitä, että kaikkien tuli äänestää. Tällaisia sopivia ehdokkaita olivat ne, jotka ajoivat pieneläjien ja pienviljelijäin asiaa. Lähimmät tukijat olivat työväestön edustajat, joiden kanssa haluttiin yhteistoimintaa. Kunnallisvaalit vaikuttivat jokaisen oman kunnan asioihin ja siksi oli tärkeää saada omaa aatetta ajavat edustajat tekemään päätöksiä.

¹⁰⁸ Kunnallisvaaleihin pienviljelijät. Pv 21—22/1925, 397.

¹⁰⁹ Kunnallisvaaleihin. Pv 21/1928, 547.

¹¹⁰ Ruuskanen 2006, 198.

4.2. Pienviljelijät valtiollisissa vaaleissa

Eduskuntavaaleja pidettiin 1920-luvulla neljään otteeseen vuosina 1922, 1924, 1927 ja 1929. Näissä vaaleissa maalaisliitto lisäsi kannatustaan osin edistyspuolueen kustannuksella. Itä-Suomen maanviljelijät siirtyivät liberaalista periaatepuolueesta maalaisliittoon, josta oli muodostunut eturyhmäpuolue. Maalaisliitto oikeistolaistui ja kilpaili myös kokoomuksen kanssa. Kokoomus kärsi tappioita 1920-luvun jälkipuoliskolla ja maalaisliitto eteni sen kustannuksella Länsi-Suomen maaseudulla ja valtasi suureksi osaksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaan. Sosialidemokraatit vahvistuivat hieman kommunistien kustannuksella ja saivat vuosien 1924 ja 1927 vaaleissa 60 paikkaa eduskuntaan.¹¹¹

Hallitusmuodon soveltaminen oli hankalaa ja se näkyi hallitusten lukumäärässä, joita oli 1920-luvulla kaksitoista. Näistä vain kaksi oli enemmistöhallituksia muiden koostuttua yhden puolueen hallituksista tai virkamieshallituksista. Pitkäaikaisin hallitus oli Kyösti Kallion ensimmäinen hallitus vuosina 1922—1924. Se oli vähemmistöhallitus ja istui 14 kuukautta. Vuosina 1926—1927 sosialidemokraatit olivat yksinään hallitusvastuussa porvaripuolueiden kiistellessä keskenään. Hallitukset eivät perustuneet eduskunnan varsinaiseen luottamukseen, yleensä riitti kun eduskunta ei ilmaissut epäluottamustaan. Hajanaisuuden syy oli suomenkielisten porvaripuolueiden kilpailu. Ennen vaaleja annettiin lupauksia, joista vaalien jälkeen ei voitu joustaa, jota enemmistöhallituksen muodostaminen olisi edellyttänyt. Äänestäjien miellyttämiseksi ei suostuttu tekemään ”lehmänkauppoja”.¹¹²

Pienviljelijä-lehdessä otettiin kantaa myös eduskuntavaaleihin, joita järjestettiin harvemmin, joten artikkeleitakin oli asian tiimoilta vähemmän. Ensimmäiset eduskuntavaalit järjestettiin käsittelemälläni ajanjaksolla vuonna 1922. Lehden kantana oli, ettei se halunnut osallistua varsinaisen vaalitaistelun pyörteisiin eikä kannattaa tietyn puolueen tai puolueiden ehdokkaita. Jokaisen tuli kuitenkin osallistua vaaleihin ja äänestää niitä ehdokkaita, joiden uskoivat parhaiten puolustavan pienviljelijäin etuja, sellaisia henkilöitä, jotka täydellisesti tunsivat pienviljelijäryhmän tarpeet ja olosuhteet.¹¹³ Artikkelissa ei suoraan otettu kantaa minkään puolueen puolesta. Kuitenkin voidaan ajatella, että artikkelissa mainitut tahot, jotka parhaiten puolustivat pienviljelijäin

¹¹¹ Virrankoski 2009, 790; Taulukko: Eduskunnan kokoonpano 1919—1930. Salokangas 2003, 632.

¹¹² Virrankoski 2009, 790—791.

¹¹³ Vaaleihin pienviljelijäväestö! Pv 12/1922, 211.

etuja, olisivat työväenpuolueen edustajat, lähinnä sosiaalidemokraatit. Yritys pysyä puolueettomana oli linjassa vastaavan ajan kunnallisvaalien äänestyskehotusten kanssa.

Vuoden 1924 eduskuntavaalien alla lehden pääkirjoitus käsitteli laajemmin ja syvällisemmin äänestysasiaa. Vaalit toimitettaisiin erikoisesti pienviljelijäin osanoton merkeissä. Eri puolueiden lehdissä sanottiin niiden harrastavan erikoisesti pienviljelijän parasta, mutta se oli useimmille puolueille vain halpahintaista vaalikalastelua, jolla yritettiin saada vasta itsenäistyneet ja vielä yhteiskunnallisesti vakaantumatomiksi luulemansa pienviljelijät avustamaan ja tukemaan puolueensa tarkoitusperiä ja etupyrkimyksiä. Kenelle ääni tuli sitten antaa? Lehden listaamia vaihtoehtoja oli kolme, joista yksi oli sellainen, jota saattoi äänestää, muut kaksi olivat kielteisiä vaihtoehtoja. Kannatettava vaihtoehto oli antaa ääni sille puolueelle, joka oli aina ja johdonmukaisesti ajanut pienviljelijäin ja muiden pieneläjäin aseman parantamista. Ääntä ei tullut antaa niille valtapuolueille, jotka vaaliohjelmissaan lupasivat, mutta käytännössä eivät pyrkineetkään pieneläjiin nähden täyttämään lupauksiaan. Äänestää ei pitänyt myöskään sellaisia viimeaikaisten epänormaalien olojen yhteiskunnanäyttämölle synnyttämiä tilapäisilmiöitä, joiden lupaukset ja toiminta olivat vahingollisten tuulentupien arvoisia. Ne voisivat tehdä mullistavia suunnitelmia, mutta eivät uudistaneet ja rakentaneet yhteiskuntaa.¹¹⁴ Ensimmäisellä vaihtoehdolla tarkoitettaneen työväenpuolueita, toisella oikealla ja keskellä olevia puolueita ja kolmas vaihtoehto varoittanee äänestämässä ääriivasemmistolaisia liikkeitä. Arvo Santosen tutkimuksen mukaan osa Pienviljelijä Liiton osastoista oli jäsenenä ääriivasemmistolaisissa järjestöissä. Lapinlahden Mäkikylän ja Nakkilan Pohjankylän osastot ilmoittivat kuuluvansa Sosialistiseen Työväenpuolueeseen.¹¹⁵

Vielä varmemmaksi vakuudeksi kirjoittaja tiivisti oikean valinnan, jonka mukaan oli äänestettävä sellaista puoluetta, jolla oli pitkäaikainen historiallinen kokemus takanaan ja minkä yhteiskuntapoliittinen ohjelma sekä käytännöllinen toiminta olivat osoittaneet, että puolue rehellisesti ja tosissaan ajoi pienviljelijäin ja muiden pieneläjäin aseman parantamista. Tällaiselle puolueelle voisivat pienviljelijät antaa äänensä luottamuksella ja olla vakuuttuneita, että sellainen puolue pyrki tarkoitusperien mukaisin keinoin ja vakavasti kohottamaan pienviljelijäin ja pienviljelyksen asemaa maassam-

---

¹¹⁴ Eduskuntavaalit huhtikuun 1 ja 2 p:nä. Ne toimitetaan erikoisesti pienviljelijäin osanoton merkeissä. Pv 6/1924, 88.

¹¹⁵ Santonen 1971, 268.

me.¹¹⁶ Pienviljelijäin Liiton sosialidemokraattinen tausta säilyi 1920-luvulle, vaikka se ei kuulunut puolueeseen. Kiinteä yhteys säilyi löyhtyneenä Liiton muuttuessa valtiopuuta nauttavaksi järjestöksi. *Pienviljelijä*-lehdessä huomioitiin eduskuntavaalit ja järjestöä kehoitettiin pysymään poliittisen toiminnan ulkopuolella. Tämä ei kuitenkaan estänyt lehden sivuilla antamasta vihjeitä siitä mitä puoluetta pienviljelijäin tuli äänestää.¹¹⁷

Kirjoittaja pohti myös eduskunnan kokoonpanon merkitystä. Äänestyksessä oli näytettävä tosi edistyksen ja taistelevan kansanvallan tahto ja voima. Vanhoillisten aineiden päästessä määrääviksi eduskunnassa, etualalle nousisi eduskunnassa ja hallituksessa suurpääomanomistajien ja suurviljelijäin edut, pienviljelijäin ja pieneläjäin etujen supistuessa. Kansanvallan puoltajien saadessa enemmistön pienviljelijäin ja muiden pieneläjäin olotilan parantaminen olisi eduskunnan ja hallituksen huolenpidon alainen asia. Näillä saatesanoilla kirjoittaja totesi lopuksi yhteenvedona ketä tuli äänestää. Pienviljelijän oli äänestettävä sellaista ehdokasta, joka oli aikaisemman toimintansa ja periaatteittensa puolesta osoittanut olevansa pienviljelijän todellinen ystävä. Äänestämättä jättäminen olisi rikos ja auttaisi vain vanhoillisten valtaanpääsyä, joka tietäisi kaikkien pieneläjäin elämän kurjistumista.¹¹⁸ Tekstissä ei suoraan mainita nimeltä työväenpuolueita tai keskellä ja oikealla olevia. Retoriikka kuitenkin paljastaa työväenpuolueen historiallisen taustan, johon vedottiin myöhemminkin, pienviljelijäin auttajana ja asioiden ajajana. Kirjoittaja vetosi vanhoillisten huonoon vaihtoehtoon ja korosti kansanvallan paremmuutta ja edistyksen voimaa ja tahtoa.

Seuraavat eduskuntavaalit järjestettiin vuonna 1927, jolloin valtiollisesta itsenäistymisestä oli kulunut kymmenen vuotta. Pääsiäisnumerossa julkaistussa artikkelissa kirjoittaja E.W. katsoi asialliseksi kerrata historiaa ja todeta sosialidemokraattien olleen kiinnostuneen aiempien pienviljelijöiden, torppareiden ja mäkitupalaisten, asian ajamisesta. Porvarilliset puolueet puolestaan ajoivat kannattajiensa suurtilallisten ja keskitalallisten etuoikeuksia. Sisällissodan jälkeen tilanne muuttui ja porvarilliset puolueet kiinnostuivat pienviljelijän asemasta. Olosuhteiden pakosta porvarillisten puolueiden oli myötävaikutettava vuokra-alueiden lunastuslain ja muiden pienviljelijäin asemaa helpottavien lakien ja asetusten säätämiseen. Heinäkuun alun vaaleissa oli äänestäjien hyvä muistaa historiallinen tausta muodostaessaan kantaansa ehdokkasiin. Kaikki puo-

¹¹⁶ Eduskuntavaalit huhtikuun 1 ja 2 p:nä. Ne toimitetaan erikoisesti pienviljelijäin osanoton merkeissä. Pv 6/1924, 88.

¹¹⁷ Santonen 1971, 268.

¹¹⁸ Eduskuntavaalit huhtikuun 1 ja 2 p:nä. Ne toimitetaan erikoisesti pienviljelijäin osanoton merkeissä. Pv 6/1924, 89.

lueet selittivät olevansa pienviljelijäin asialla, mutta kuitenkin ajatukset ja arvostelu tuli kohdistaa siihen, että minkä valtiollisen puolueen kantajoukon asema ja edut olivat läheisimmät pienviljelijäin aseman ja etujen kanssa. Tästä olosuhteiden yhtäläisyydestä riippui pienviljelijäin aseman ymmärtäminen ja oikea ajaminen.¹¹⁹ Tästä voidaan asia tulkita siten, että kannatettavin puolue oli sosiaalidemokraatit. Sosiaalidemokraatit olivat ottaneet torpparien ja muiden maaseudun pienelläjien asian omakseen, kuten kirjoittaja totesi, ja porvarilliset puolueet ryhtyivät ajamaan pienviljelijäin asemaa vain pakon sanelemassa tilanteessa.

E.W. ei unohtanut ammatillista puoltakaan kirjoituksessaan. Saavuttaakseen ammatillisen yhtenäisyyden liikkeen tuli pysyä erossa poliittisesta toiminnasta. Eli ammatillisen liikkeen eheyden voittamiseksi oli ammatillinen toiminta pidettävä poliittisen toiminnan ulkopuolella. Näin meneteltäessä saatiin pienviljelijäin ammatilliselle liikkeelle laajempi kannatuspohja ja eri yhteiskuntapiirien suurempi kannatus. Pienviljelijäin oli pyrittävä vaikuttamaan eduskunnan ja hallituksen kokoonpanoon, jotta pienviljelijäin asiaa saataisiin edistettyä. Tämä onnistui vaarantamatta ammatillisen liikkeen puolueettomuutta. Jokainen voisi kuulua ammatilliseen liikkeeseen ja samalla sellaiseen poliittiseen puolueeseen, joka lähinnä vastasi hänen asemaansa ja etujensa mukaista maailmankatsomusta.¹²⁰ Samalla kun annettiin ymmärtää, että työväenpuolueessa oli mahdollisuutta ajaa asiaa, haluttiin erottaa poliittinen ja ammatillinen toiminta toisistaan. Ammatillisesti kaikki pienviljelijät olivat samaa ryhmää ja poliittisesti heidän ajatuksensa saattoivat olla heidän mieltymyksensä mukaiset. Tarkoitus oli vakuuttaa, että taustastaan huolimatta Pienviljelijäin Liitto oli kaikkien pienviljelijäin ammatillisiin asioihin keskittynyt järjestö. Ehdottomuus kuulua edistykselliseen työväensuuntaan oli jäämässä taka-alalle ja sen sijaan hyväksyttiin kaikki puoluekannasta riippumatta pienviljelijäin asemaa ajamaan.

E. Lammentaustan toukokuun 1927 lehden pääkirjoituksen mukaan pienviljelijät olivat edelleen kaikkien puolueiden vaalitoiminnan kohteina, joka ei ollut ihme, koska heitä oli lähes kolmannes väestöstä. Pienviljelijäin oli valittava vaaleissa kahdesta pääsuunnasta, vanhoillinen oikeistolainen suunta ja edistys- ja uudistusmielinen suunta. Edustajiensa valinnassa tuli huomioida se miten tulevaisuuden maatalouspolitiikkaa hoidettiin. Suurviljelystä suosiva linja oli muutettava palvelemaan pienviljelystä ja sen toteutuminen vaati uudistusmielisten voimien pääsyä vaikuttamaan. Lam-

¹¹⁹ Pienviljelijäin suhtautuminen valtiollisiin puolueisiin. Pv 6—7/1927, 121.

¹²⁰ Pienviljelijäin suhtautuminen valtiollisiin puolueisiin. Pv 6—7/1927, 122.

mentausta kehottikin osallistumaan ja vaikuttamaan äänestämällä uudistusmielisen suunnan puolesta, joka oli aiemmin ajanut ja edelleen ajoi pienviljelijäin elinkysymyksiä.¹²¹ Vastakkain olivat oikeistolainen vanhoillisuus ja edistysmielinen suunta ja suurviljelijä ja pienviljelyksen harjoittaja. Lammentausta ei ottanut suoraa kantaa vasemmistolaisen kannan puolesta vaan käytti siitä ilmaisua uudistusmielinen suunta.

Artikkelissaan kesäkuussa 1927 nimimerkki A. S-o. näki puolestaan vastakkain asettelun suuromistajien etujen turvaamista puoltavien ja pienomistajien hyväksyi toimijoiden välillä. Äänestäjän tuli vakaan harkinnan jälkeen vetää viiva sen puolueen listalle, jonka oli ennenkin havaittu ajaneen pienviljelijäin etua. Ammatillisen liikkeen tuli kirjoittajan mukaan pysyä puolueettomana, mutta se ei tarkoittanut jättäytymistä pois vaaleista, vaan niihin oli osallistuttava, jotta pienviljelijäin etua ajavien ryhmien edustus kasvaisi. Kyse ei ollut minkään puolueen edusta, vaan pienviljelijäin edusta, totesi hän lopuksi.¹²²

Pari vuotta aiemmin artikkelissaan *Pienviljelijät ja puolueet* nimimerkki A. S-o. oli pohtinut poliittisuuden merkitystä pienviljelijäin keskuudessa. Hän totesi, että pienviljelijäin keskuudessa ei tunnustettu puolueväriä niin kirkkaasti kuin varsinaisten palkkatyöläisten tai suurpääoman omistajien keskuudessa. Pienviljelijäin Liitto oli hänen mielestään puolueiden ulkopuolella toimiva ammattijärjestö, jossa mitkään puoluenäkökulmat eivät vaikuttaneet. Eräissä puoluepiireissä Pienviljelijäin Liittoa katsottiin karsaasti, koska sen epäiltiin lamauttavan puolueen toimintaa ja joissain piireissä puolestaan se katsottiin puolueelliseksi tai haluttiin selittää se sellaiseksi. Liiton toiminnan piti olla enemmistön tahdon mukaista, joten moittiminen puolueettomuudesta tai puolueellisuudesta ei ollut tarpeellista. Eri asia oli jäsenten poliittinen kanta. He voivat kannattaa sitä puoluetta, joka parhaiten huolehti heidän kannoistaan ja eduistaan. Liitto oli tyytyväinen jos puolueet ajaisivat kilvan pienviljelijäin etua, mutta ei ollut Liiton syy jos jäsenet liittyisivät sellaiseen puolueeseen, joka ajoi heidän asiaansa tarmokkaimmin.¹²³ Kirjoittaja halusi erottaa selkeästi Liiton ja sen jäsenten poliittisuuden. Liitto oli epäpoliittinen ja ajoi vain pienviljelijäin ammatillista asemaa. Liitto halusi myös kaikkien puolueiden ajavan pienviljelijän asiaa, joten tässä korostui pyrkimys olla leimautumatta vain yhden puolueen kannattajaksi. Jäsenet voivat olla poliittisesti mitä mieltä itse haluavat ja se ei ollut Liiton syy, minkä kannan he ottivat. Toisaalta halutaan vakuuttaa

¹²¹ Eduskuntavaalien lähestyessä. Pv 10/1927, 211—212.

¹²² Pienviljelijätoverit, valitkaa oikein. Pv 11—12/1927, 242.

¹²³ Pienviljelijät ja puolueet. Pv 12—13/1925, 238.

myös, ettei sekään ollut Liiton syy jos jäsenet halusivat liittyä sellaiseen puolueeseen, joka ajoi pienviljelijäin asemaa parhaiten. Kirjoittajan tarkoitus oli vakuuttaa puolueettomuutta, mutta toisaalta hän antoi ymmärtää, että oli olemassa puolue, joka ajoi pienviljelijän asemaa muita paremmin.

Entisen maaseudun torpparin ja itsellisen asema muuttui 1920-luvulla, jolloin heidät alettiin kokea entistä selkeämmin itsenäisiksi toimijoiksi, joilla oli myös poliittista painoarvoa. Puolueet kiinnostuivat asutusreformin lisäämästä pienviljelijäväestöstä, joskin ne määrittelivät kohteensa kukin omien aatteellisten lähtökohtien perusteella. Tunnustamalla pienviljelijäväestön asema ja kohottamalla se varteenotettavaksi yhteistyökumppaniksi saatiin se kiinnitettyä vallitsevaan yhteiskuntajärjestelmään.¹²⁴

Eduskuntavaalit olivat tärkeässä asemassa pienviljelijäin lehden kirjoituksissa. Heti alussa lehti totesi, ettei se halua osallistua poliittiseen vaalikamppailuun. Ehdokkaiden poliittinen suuntaus oli kuitenkin selvä, vaikkei sitä suoraan haluttu ilmaista. Jäsenten tuli suosia sellaisia ehdokkaita, jotka ajoivat pienviljelijän asiaa ja toimivat sellaisessa puolueessa, joka jo historiallisen taustansa vuoksi oli aina ajanut vähäväestön etuja. Tämä taho oli perinteisesti työväen puolesta asioita ajava liike, työväenliike. Valtiollisten vaalien yhteydessä lehden kirjoituksissa korostui vastakkainasettelut. Vastakkain olivat edistyksellisyys ja vanhoillisuus sekä suuromistajat ja pienomistajat. Äänestämisen merkitys korostui kirjoittelussa, kuten se oli korostunut kunnallisvaalien yhteydessä. Vaalit olivat tärkeässä osassa valittaessa edustajia päättämään niin kunnan kuin valtiokin asioista. Tämän tärkeyden tiedosti myös *Pienviljelijä*-lehti antaessaan ohjeita ja kehotuksia jäsenistölleen vaalien alla.

---

¹²⁴ Ruuskanen 2006, 197.

5. Lopuksi

Pienviljelijä-lehdessä osuustoimintaan kiinnitettiin huomiota heti lehden ensimmäisestä numerosta alkaen. Lehti ilmoitti kirjoittavansa siitä jäsenilleen ja tukemansa sitä. Kirjoitukset olivat yleensä varsin neutraaleja ja käsittelivät osuuskuntien perustamista. Tärkeäksi asiaksi nähtiin osallistuminen ja sitoutuminen osuustoimintaan. Poliittinen näkökulma nousi osuustoiminnassa välillä esiin kun yhteistoiminnan haitaksi nähtiin erilaiset puoluepoliittiset näkökulmat tai jäseniä kehoitettiin ottamaan haltuunsa osuuskassojen johto. Vallan osuuskunnissa tuli olla yhteistä samoin kuin velvollisuuksienkin. Kirjoitukset kunnallis- ja eduskuntavaalien alla sisälsivät enemmän poliittista sävyä. Jäseniä kehoitettiin äänestämään ajoittain selkeästikin työväen asiaa ajavia henkilöitä. Loppu vuosikymmenellä poliittinen sävy kuitenkin laimeni ja kirjoituksissa pyrittiin puolueettomaan kannanottoon äänestyskysymyksessä samoin kuin osuustoiminnasakin. Äänestämisestä tehtiin jokaisen oma asia ja osuustoiminnasta tuli puolueetonta toimintaa.

Osuustoiminnassa keskeisintä oli osallistuminen ja sitoutuminen yhteisiin asioihin. Osallistuminen tarkoitti yhteistoimintahenkeä, joka merkitsi sitä, että kaikki osallistuivat asioihin yhdessä ja sen avulla päästiin tuloksiin. Sitoutuminen puolestaan merkitsi osuustoimintahenkeä, jota ilman osuustoiminnalla ei ollut merkitystä. Osuustoiminta voidaan nähdä tässä yhteydessä myös pyrkimyksenä uudistaa poliittista järjestelmää. Osuustoiminta nähtiin sosialidemokraattien puolella osana siirtymistä sosialismiin kapitalistisen järjestelmän sijaan. Pienviljelijäin Liiton kehoitus perustaa ja osallistua osuuskuntien toimintaa oli eräs keino siirtyä sosialistiseen järjestelmään. Osuuskassojen perustaminen sinne missä niitä ei vielä ollut ja jo olemassa olevien kassojen johdon haltuun otto oli myös yritys tähän suuntaan. Yhteisen edun korostaminen vastakohtana yksilön edulle voidaan nähdä myös kannanottona yhteiskuntajärjestelmän muuttamiseksi paremmaksi kuin vallitseva järjestelmä. Osuustoiminnan avulla pienten viljelijäin oli mahdollista kilpailla suurviljelijäin kanssa tuotannossa. Osuustoiminnassa oli siten myös vastakkainasettelua pienviljelijä vastaan suurviljelijä. Järjestelmän muuttamishalu näkyi etenkin vuosikymmenen alun osuustoiminta keskustelussa. Vuosikymmenen lopulla puolestaan vedottiin epäpoliittisuuden ja ei-uskonnollisuuden puolesta.

Osuustoiminnan sitominen selkeästi poliittisen järjestelmän muutokseen ei saanut lopulta kannatusta lehden sivuilla. Osana tähän saattoi olla Hannes Gebhardin perustama Pienviljelijäin Keskusliitto, joka julisti olevansa poliittisesti sitoutumaton

pienviljelijäin asioiden ajaja. Pienviljelijäin Liiton ei kannattanut tässä tilanteessa ryhtyä kovin aktiivisesti ajamaan pelkästään työväenasiaa kannattavien pienviljelijöiden etua, vaan kaikkien pienviljelijäin asiaa puoluekannasta riippumatta.

Selkeämmin poliittisuus näkyi lehden kirjoituksissa kunnallis- ja eduskuntavaaleista. Alkuvuosikymmenen kirjoittelussa kehoitettiin selkeästi äänestämään työväen asiaa ajavia ehdokkaita. Ammatillisuuden korostaminen nousi esiin etenkin vuosikymmenen loppupuolella ja lopulta haluttiin antaa kuva epäpoliittisesta liikkeestä, jossa kaikki voisivat toimia puoluekannasta riippumatta.

Vuoden 1922 kunnallisvaaleissa poliittista kannanottoa vasta haettiin ja vastakkain olivat suurviljelijä ja pienviljelijä. Selkein kannanotto siihen kenen kanssa tulisi toimia, ilmaistiin Pienviljelijäin Liiton kuudennessa edustajakokouksessa. Kokous ilmaisi selkeän tukensa yhteistoiminnalle työväen puolueiden kanssa, joita edustivat sosialidemokraatit. Mielenkiintoisen lisän tähän toi maininnat omien edustajien, pienviljelijäin, sekä työväestön edustajien yhteistoiminnasta. Sitoutuminen kiinteämmin yhteistyöhön poliittisesti vasemmalla olevien työväen aatteen edustajien kanssa oli merkittävää vuosikymmenen alun kunnallisvaaliasetelmissa.

Näkökanta muuttui kuitenkin nopeasti ja vuodesta 1924 alkaen painotukset poliittisuuden suhteen jäivät taka-alalle. Liiton korostettiin olevan ammattiliitto ja se keskittyi politikoinnin sijaan pienviljelijäin ammatillisen ja taloudellisen aseman kohottamiseen. Kannanotoissa äänestäminen asetettiin etusijalle ja jokainen sai itse valita ketä äänesti. Poliittisuuden näkökulma ei kuitenkaan kadonnut kokonaan. Kirjoituksissa annettiin ymmärtää se ketkä olivat työskennelleet pienviljelijäin ja muiden vähäväkisten hyväksi. Nämä tahot olivat lähellä työväenaatetta. Selkeimmin asian ilmaisi Evert Lammentausta kehottaessaan vuoden 1925 vaalien alla valitsemaan sellaisia henkilöitä, jotka eivät olleet vahingoksi pienviljelijöitä eivätkä muuta työtätekevää kansaa kohtaan. Vuosikymmenen lopulla lehti ilmoitti, ettei se anna ohjeita siitä ketä tuli äänestää, joten jokainen sai valita itselleen parhaan ehdokkaan.

Kunnallisvaalien näkökulmasta poliittisuuden korostus muuttui vuosikymmenen aikana ja se häivytettiin taka-alalle kirjoituksissa. Osaltaan syynä tähän on jo aiemmin mainittu Gebhardin perustama Keskusliitto. Kunnallisvaaleihin liittyen muutos on selkeämpi. Pienviljelijäin Liiton selkeä poliittinen sitoutuminen olisi haitannut edustajien valintaa valtuustoihin ja sitä kautta osallistumista kunnan päätöksen tekoon. Ilmeisesti ei haluttu leimautua selkeästi työväenpuolueen asianajajaksi, vaan pienviljelijäin ammatillisen ja taloudellisten etujen puolustajaksi. Keskiössä olivat kunnan toimiin liittyvät ja siten jokaiselle läheiset asiat.

Vuosikymmenen alun ensimmäisissä eduskuntavaaleissa lehden kanta oli selkeä. Vaalitaisteluun ei osallistuttu mutta tärkeää oli äänestää pienviljelijäin puolella olevia tahoja. Seuraavissa vaaleissa äänestysasiaa tarkennettiin ja lehdessä kerrottiin ketä todella tuli äänestää. Ääni tuli antaa sellaiselle taholle, joka johdonmukaisesti oli puolustanut vähäväkisten ja pienviljelijöiden asiaa. Tätä vahvistettiin mainitsemalla kaksi vastakkaista vaihtoehtoa, porvarillinen ja äärivasemmistolainen. Vuoden 1927 vaaleissa selkeä kanta jatkui. Historialliseen menneisyyteen vedoten kehoitettiin äänestämään työväenpuolueita ja niistäkin sosialidemokraatteja. Tässä vaiheessa myös liikkeen ammatillisen puolen korostaminen nousi esille. Sillä pyrittiin häivyttämään poliittista leimaa ja korostamaan sitä, että Pienviljelijäin Liitto oli kaikkien pienviljelijöiden, puolue kannasta riippumatta, asialla. Lammentausta nosti kirjoituksessaan esille vastakkainasettelun suurviljelys vastaan pienet viljelmät. Samoin vastakkain olivat edistys ja taantumus.

Eduskuntavaaleissa oli nähtävissä samansuuntaista linjaa kuin kunnallisvaaleissakin. Toisaalta haluttiin kertoa se taho, jota tuli äänestää ja toisaalta häivyttää poliittinen sitoutuneisuus vain yhteen suuntaan korostamalla ammatillista merkitystä. Kunnallisvaaleissa käsiteltävät asiat olivat paikallisen tason ja eduskuntavaaleissa huomio kiinnittyi laajempiin merkityksiin. Yhteisenä piirteenä oli pyrkimys saada mahdollisimman paljon edustajia, sekä kunnanvaltuustoihin että eduskuntaan, ajamaan pienviljelijöiden asiaa. Tämä oli mahdollista saavuttaa häivyttämällä selkeä työväenpuolueen sävyttämä retoriikka kirjoituksista ja korostamalla liikkeen ammatillista puolta.

Tässä tutkielmassa oli mahdollisuus keskittyä vain pieneen osaan *Pienviljelijä*-lehdessä käsiteltyihin pienviljelijöille suunnattuihin asioihin. Tutkimusta voi laajentaa keskittymällä eri puolueita edustavien lehtien näkemyksiin pienviljelijöistä ja heidän asioistaan kyseisellä vuosikymmenellä. Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa asutettiin evakot ja rintamamiehet. Tämän toisen pienviljelysaallon tutkiminen voisi olla myös hyödyllinen tehtävä. Sodan jälkeen muodostettiin lukuisamäärä pienviljelystiloja, joiden lukumäärä väheni etenkin 1960- ja 70-luvuilla ja Suomen liityttyä Euroopan unioniin maatalouden rakenne koki viimeisimmän muutoksen tilakokojen suurentumisena. Pienviljelijää ja pienviljelystä aiheena voidaankin nähdäkseni tutkia monelta kannalta niin ajallisesti kuin eri näkökulmista.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

Hannes Gebhardin arkisto 1882—1991 (1882—1933), Luettelo 602:139

Käsikirjoitukset: Esitelmää, puheita ja luentoja, kotelo 23

Toiminta-asiakirjat: Maatalousopetuksen kehittäminen, Muun kulutuksen kehittäminen, Maatalousväestön etujen ajaminen, Kansainvälinen osuustoiminta ja maatalous, kotelo 28

Lehdet

Pienviljelijä 1920–1929 (Pv)

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari, Pertti: *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino. Tampere, 1999.

Gebhard, Hannes: *Pienviljely Pohjoismaissa*. Yhteiskirjapaino osakeyhtiö. Helsinki 1922.

Henttinen, Annastiina: Kolmannen tien etsijät. Teoksessa *Kansantalous*. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899—1999. Toim. Kuisma Markku, Henttinen Annastiina, Karhu Sami ja Pohls Maritta. Pellervo-Seura ry. Helsinki, 1999.

Hietala, Marjatta: Mitä tutkia ja miten. Teoksessa *Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi*. Toim. Autio Sari, Katajala-Peltomaa Sari ja Vuolanto Ville. Vastapaino. Tampere, 2001.

Kansanarkisto/materiaali/arkistot. 1 Pienviljelijäin Liitto 1921—1970: osoitteessa:

http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDkQFjAC&url=http%3A%2F%2F83.145.206.185%2FKansanarkisto%2Fmateriaali%2FARKISTOT%2F391_34051954_52876283_PIENVILJELIJ%25C3%2584LIITTO.PDF&ei=

[Og9mUsSHDKGZ4gSq6lDwDw&usg=AFQjCNEPRReBBuCv-bXLCq32t7ThtjncI6g&bvm=bv.55123115,d.bGE&cad=rja](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=911770). Elektroninen aineisto. Käytetty 4.10.2014.

Kansanedustajat 1907→:Osoitteessa: <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=911770>. Elektroninen aineisto. Käytetty 4.10.2014.

Karhu, Sami: ”Osuuskunnat taas ovat suorastaan affääriyrityksiä”. Teoksessa *Kansantalous*. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899—1999. Toim. Kuisma Markku, Henttinen Annastiina, Karhu Sami ja Pohls Maritta. Pellervo-Seura ry. Helsinki, 1999.

Kuisma, Markku & Henttinen, Annastiina & Karhu, Sami & Pohls, Maritta: *Kansantalous*. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899—1999. Toim. Kuisma Markku, Henttinen Annastiina, Karhu Sami ja Pohls Maritta. Pellervo-Seura ry. Helsinki, 1999.

Kuisma, Markku: ”Meillä ei ole mitään Rockefelleriä...mutta meillä on osuustoiminta”. Teoksessa *Kansantalous*. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899—1999. Toim. Kuisma Markku, Henttinen Annastiina, Karhu Sami ja Pohls Maritta. Pellervo-Seura ry. Helsinki, 1999.

Meinander, Henrik: *Tasavallan tiellä*. Suomi kansalaissodasta 2000-luvulle. Suomennos Paula Autio. Oy Nord Print. Helsinki, 1999.

Mäkinen, Riitta & Sysiharju Anna-Liisa: *Eteenpäin ja ylöspäin*. Hedvig Gebhardin osuus ja toiminta. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2006.

Niemelä, Jari: *Lääninlampureista maaseutukeskuksiin*. Maaseutukeskusten ja niiden edeltäjien maaseutuneuvonta 1700-luvulta 1990-luvulle. Suomen historiallinen seura & Maaseutukeskusten Liitto. Tampere, 1996.

Ruuskanen, Esa: *Viholliskuviin ja viranomaisiin vetoamalla vaiennetut työväentalot*. Kuinka Pohjois-Savon Lapuan liike sai nimismiehet ja maaherran sulkemaan 59 kommunistista työväentaloa Pohjois-Savossa 1930—1932. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä, 2006.

Saarela, Tauno: *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923—1930*. Historiallisia tutkimuksia 239. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 2008.

Salokangas, Raimo: Itsenäinen tasavalta. Teoksessa: *Suomen historian pikkujättiläinen*. WSOY. Helsinki, 2003.

Santonen, Arvo: *Pienviljelijäin järjestäytymiskysymys ja pienviljelijäjärjestöjen vakiintuminen Suomessa*. Tutkimus maatalouden pienviljelyspoliittisesta murrosvaiheesta 1930-luvun alkuun mennessä. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki, 1971

Sunila J.E., Brander U. ja Nylander Hannes: *Pienviljelijän käsikirja*. Viides painos. WSOY. Porvoo, 1928.

S-ryhmän historia - aina asiakasta varten. Osoitteessa <https://www.s-kanava.fi/web/s-s-ryhma/historia>. Elektroninen aineisto. Käytetty 23.9.2013.

Suomen Sosialidemokraattisen puolueen menettelytapa. Työväen kirjapaino. Helsinki, 1929.

Vihola, Teppo: Maatalouden rakennemuutokset itsenäisessä Suomessa. Teoksessa *Suomen maatalouden historia II: Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Matti Peltonen. Jyväskylä, 2004.

Virrankoski, Pentti: *Suomen historia 1—2*. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä, 2009